

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

Изази почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

І Д И О.

ЗА БОГООБРАЗОВАЊЕ И ДИДЖОРИЈУ ПОУКУ.

BIBLIOTEKA

CRNE GORE И ДУБРЕ

CRNOJEVIĆ

коју је при освећењу цркве Колашинске 10. новембра 1891. год. — изгвоорио Високопреосвештени Господ. МИТРОФАН БАН Митрополит црногорски.

„Душа же моя возрадуется о Господѣ.“
(Псал. 34, 9.)

Ако сам икада у моме животу, са пријатнијем задовољством могао погледати, на буд' какво дјело, на буд' какав успјех, или на буд' какво корисно и плодотворно постигнуће, то заиста и данас могу. — Данас — велим — са задовољством и са особитом радошћу душе своје могу погледати, на овај свети храм Божи, који је овдје у граду Колашину подигнут, на прославу пресветога имена Божијега, на вашу срећу, на ваш напредак и ваше вјечно спасење благочестиви и љубезни Христијани!

Но, у колико год ми, при данашњој радости, при овој слави и свечаности душа у неописаној радости плива, то и поред свега тога опет не могу се уздржати, а да ме мисли не понесу у оно тешко доба, у оно вријеме, кад ово свето мјесто, на коме стојимо: овај прекрасни српски предјел покриваше туђа рука, — рука, која се није уздржала, да у овоме чисто српском крају, поруши св. храмове нашијех предака, и да у њему угаси сваку помисао на свету хришћанску вјеру. На оно — велим

— вријеме, врло тешко и мучно, када се овуда црни облаци негдашње непријатељске нам силе кретаху у намјери, да опустоше милу нашу домовину, да угасе у њој, ону сјајну искру слободе српске, која је од Косова у нашим горама, сјајно свагда блистала; да поруше наше хришћанске светиње, а с њима заједно и све те аманете неумрлијех нашијех предака. — На оно пак вријеме, које је од нас наплатило данак у многијема и небројнијема јуначкијема жртвама; које је многу мајку и љубовцу у црно завило и које је нејаку дјечицу без родитеља и хранитеља оставило. И најпосле — велим — на оно вријеме, кад се овдје људска крв црвеним прелијеваше за обрану јуначке наше отаџбине; за српску славу и слободу, за православну вјеру и цркву нашу.

И нехотично управ обузет оваквом мишљу, која ми се у овом тренутку и противу воље у памети створила, изазва у мени успомене баш не из давне прошлости наше, те тијем занешен врзао бих се још ваљда по иностраноме пољу таквијех немилујех успомена, да ме од таквих врло непријатних мисли не отимље поглед, на славне побједи, које је Његово Височанство наш премилостиви Господар Књаз **НИКОЛА** са својијема соколовима над непријатељем свуда и на све стране, па и на овоме јуначком крају сјајно одржао.

Пред оштром сабљом нашега Витешкога Господара Књаза раз-

бише се они црни облаци непријатељске силе, те над нама, — над нашом — велим — земљом отвори се ведро небо славе и побједи. Те из тијех славнијех побједи многијема другијема мјестима и градовима, и град Колашин огрија жарко сунце слободе српске. Негдашњи непријатељ страшно побјеђен, предаде овдје оружје, поклони горду главу, и кључеве града Колашина постави пред ногама јуначкога Владара нашега. На мјесто оборенога полумјесеца на граду Колашину разви се крсташ барјак Господара нашега Књаза **НИКОЛА**.

Под славном и побједоносном заставом Узвишенога Владара нашега, под тијем хришћанско-словенском знамењем, Господару српском и српским соколовима Морачани и Ровчани окупуљени стадоше, и под њом улогорени с оружјем у руци, као јаки и не оборими бедем оградеше и јуначки сачуваше нову своју овде постојбину — град Колашин — од заклетога петстогодишњег српскога непријатеља.

Душмани се одавде разбјегоше, и заиста се тијем испуни оно пророчанство српскога pjesника, који је казао: „Друмови ће зажељет турака; а турака није бити неће.“

Тринаест се је година већ испунило, одкада је наш Узвишени Господар заузео и ослободио град Колашин. У овоме краткоме времену, под мудрој и очинском управом Господаревом, Колашин

је у свему велики напредак учинио.

Међу многијема предузећима, у прилог напретка овога мјеста, Његово Височанство Књаз **НИКОЛА**, најмилостивије смиловао се, подигнути и овај свети храм Божији, кога данас свечано посветисмо Богу, у славу Св. Великомученика *Димитрија*.

Као неоцијењени доказ превелике и очинске милости нашега Књаза и Господара према овдјешњему јуначкоме народу служи то, што је изрично изјављена Његова очинска жеља, да се овај свети храм посвети успомени онога Светитеља, кога име носи, средњи Његов Син, Његова Светлост Књаз **Димитрије** (Мирко) Велики Војвода Зетски.

Племенита ова жеља Господарева, могла би се успоредити са онијем историчкијем догађајима, кад је, пређе шест вијекова и по (1252. год.) у средини овога, могу рећи, краја — у Доњој Морачи: Велики Војвода Зетски Књаз **Стефан**, син средњег сина Немањиног **Вукана**, а исти синовац Светога **Саве** Српскога Просветитеља, подигао величанствену Морачку цркву, која својом љепотом и укусом слогма показује величину ондашње српске државе, њене снаге и моћи, славу Српскога народа и његову умјетност.

Ко би данас могао оцијенити, од колике је користи за српски народ на овијема странама у опће, а за овдје живећи народ на по-се, била она велика Немањићева задужбина? Боже

дај, да поред ње и ова прекрасна нова Петровићева задужбина, која је посвећена ономе великоме Светитељу, чије име носи Узвишени Војвода Зетски Његова Свјетлост Књаз **Димитрије** Петровић, послужи српскоме народу на овима странама на срећу, благо и сваки напредак.

Подигнућем овога Храма Божијег у средини вашој, у овој новој вашој постојбини, љубезни Христијани, Његово Височанство Господар најмилостивије благоволио је дати вам доказа своје Владалачке наклоности кама, и очинске побожне жеље, да вас, благочестиви Христијани, и околни на овима странама Српски народ дужни да стазу хришћанске побожности **СРПСКОГЕ ЦРКВЕ** је извор свакој срећи и напредку; јер без хришћанске побожности, без цркве и мимо ње нема живота, нема среће ни благостања, нема опстанка ни спасења.

У вашој средини, међу вама дакле, љубезни Христијани, подигнут је овај свети храм Божији, овај благодатни извор од кога произлази свака срећа за овај, а вјечно спасење за будући живот.

Благочестиви Христијани! На вама сада остаје света дужност да се достојни покажете, оне велике милости, која вам је овијем Богом и Владоцем указана, да вруће и својски схватите, ону свету и богоугодну мисао, која вам је подигнућем овога Светога Дома Божијег

намијењена; да са овога благодатнога извора напајате душе вапше, даровима Светога Духа при примању свете исповједи, причешћа и других тајна Божијих, при честим молитвама, при слушању слова Божијега у одређене празничне дане у овоме св. храму Божијему. На вама од сада стоји да срца вапша и душе вапше нахраните овдје храном науке Боже, тијем духовнијем питањем, којијем се храни душа и подржава тијело. — Таквом духовном храном из малена задахните дјецу вапшу подмладак домовѧ вапшијех, на спуном надом, и тврдим увјерењем очекујте од њих потпору своју, и срећну будућност вапшину и вапшу. Знајте ли отаѧа те се свагда, да сте слични образу и подобу Божијој; да је у вама душа, то јест дух, такви дар Божији, што је. — као што је и сам Бог дух, — и тијем сте подобни творцу, јер на себи носите образ и подобу његову. Грјешно тијело вапше, обухвата тај дух Божији у себи, и према таквоме строју, и тијесној свези, која спаја тијело вапше с душом, вапш живот саставља нешто спојено и уједињено, а то је тијело и душа вапша. Као што свето причешће, и друге светиње, које се у цркви налазе, својим светалачким значењем, образују и представљају Храм Божији и свети дом Његов; тако исто и тијело вапше образује и представља — праву цркву, и прави Храм Божији, по томе што се у ње-

му налази душа вапша — или друкчије рекућ — искра Божанства, која се у вама налази.

Из оваквога хришћанскога размишљавања, лако ће те увиђети, да сте ви после Анђела највећа створења Божија, као што и свето писмо говори, да је Бог човјека малим чим од Ангела разликовао. Оваква веза, која вас везе с Богом, налаже вам неизбјегиве дужности, а те су, да и ви с вапше стране подржавате ту свету везу, вапшом вјером у Бога, вапшијем побожнијем у свему владањем и испуњавањем светијех Божијих заповједи, у којима је прописано и наложено све како треба, да се владате и управљате. Но чините ли ви то тако, љубезни Хришћани? — сјећате ли се ви оваквога одношаја, који постоји између вас и преблагога Творца вапшега Бога?

Кад би сте ви сами, на оваква моја питања, искрени одговор дали, ја сумњам, да бих ја, као вапш Архипастир с њим могао бити задовољан; или да се друкчије изразим, ја држим, да би сте и ви сами себе у многоме гдјечему укорили а можда и строго осудили!?

Пређе него је свануло, ти још у постељи налазећи се промишљаш: куда ћеш кога од својих послати на рад. — И једнога одређујеш на један, а другога на други посао и т. д. А јеси ли се сјетио, да се најпре помолиш Богу, и да га свесрдно замолиш, да благослови кућу твоју, да на добро упути

Ђецу твоју, да отклони од њих сваку биједу и невољу, и да плодом и коришћу уроде радње твоје, које оног дана вршити намјераваш? — Јеси ли то исто учинио у вечер, кад си послове оног дана посвршио, и кад оћеш да већ одпочињеш?! — Дошла је неђеља и празник, јеси ли се опоменуо, да је то дан, кога је Бог за молитву одредио, у који си дужан у цркву поћи и тамо престојати свету Литургију у молитви да би ти Бог опростио грјехове, које си учинио иза твога последњегга полазка у цркву? да ли си у томе упутио Ђецу твоју и млађе твоје укућане? — Ако си родитељ, и ако те Бог благословио, да ли га благодараш ли му за то, да ти је дао за такву милост, коју ти је учинио? — Учиш ли Ђецу, да се јутром и вечером Богу моле, да буду побожни, да се владају добро, да слушају и поштују старије? — Ако то по дужности не чиниш — промишљаш ли, да ћеш зато бити Богу одговоран, и да ће дио грјеховнога терета Ђеце твоје пасти на тебе, зато, што их из малена нијеси научио на оно што си као родитељ дужан био? (Лук. 17, 1—2.)

Јеси ли свештеник или учитељ, тешко теби ако не одговараш твојијема дужностима и твојем светоме позиву!... Тешко велим, ако не будеш настоја, да упутиш и научиш оне, који су ти на то повјерени и предани. — Па̄д и заблуда њихова од тебе ће се поискати, и за њихово спотицање ти ћеш одго-

ворити ако нијеси чинио оно што си чинити дужан био. — (I. Кор. 8, 9.)

Јеси ли Главар и Судац, трудиш ли се, да право чиниш; да у твојем дјелокругу нико не буде потлачен и насилван на оно, што није право и што је за њега горка чаша мучења? — Сјећаш ли се, да суд није твој него Божији и Господарев? — Тешко би сгријешило кад би злоупотребило суд Божији, онај аманет, који ти је преко Господара, као мјерило правде од Бога повјерен. — Ви сте у племенама прваци и началници, управитељи и руководитељи. — На вама је да почијевају свете дужности предњачите народу у свему што доноси његову срећу и благодарење, што је свето и благоугодно, што је часно и поштено: да доброга похвалите и охрабрите на путу његовога уреднога живота; а на против, неуреднога и покваренога, да покарате, научите а у случају потребе и казните. Успијете ли у томе, онда ваша дјела цвјетати ће и напредовати. — Народ који ви је повјерен обиловати ће, у свему, свакоме добру и напредку. За оваква настојавања и трудове ваше очекивати ће вас поред награде од Господара и друга куд камо већа од Бога.

Ако си, ма којегга посла или заната радник, труди се у твојој раду својски и вруће, да твојим трудом, знојем и праведнијем начином унапредиш твој рад, а с њим и имање твоје. Уклањај се од свакога дјела које на себи

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

BURDE
CRNOJEVIĆ

носи ознаку пријеваре и неправде, и чувај се строго да не отрујеш оно што си с правдом стекао и урадио. — Знади добро, да и једна кап отрови може отровати велику количину воде; по томе, и твој један — боже сачувај — злочин може твоје, иначе поштеним начином стечено имање осумњичити. Свако дјело твоје започињи и свршавај с молитвом, и управо ништа не предузимљи радити, без благослова Божијега, који на послове твоје силази преко љествица вјере и молитве твоје.

Ви који имате — повољно и dostatно имање. — Знадите, да то није ваше него Божије. — Ви га можете уживати само докле вам то допусти света воља Божија. — Молите се Богу, да вам то уздржи и благослови. Таквијем добром, које ви је Бог поклонио, поред вас нека се с њим користује и други. Чешће и сваком приликом удијелите по могућству сиромашу и невољнику; јер и ви ништа друго пред Богом нијесте него убози сиромаси.

Налазиш ли се у сиромаштву, немој зато очајавати, него буди задовољан са онијем што ти је Бог даровао. Благо и имање од данас је до сјутра, а добро и поштено име — имање је, које не обмањује. Сјетите се оне приче у Св. Еванђелију; да је после смрти био мучен богати; а сиромаш Лазар награђен и успокојен. Ето видите, како и богаство може бити од штете онеме, што се с њим не

умије користовати! (Лук. 16. ст. 22—31.)

Обраћај се свима вама без разлике, благочестиви християни, да живите побожно и богоугодно, да међу собом живите у миру и љубави, да избјегавате свађе, увредљиве ријечи, пријеваре, криве клетве, крађе, клеветања и опадања, сувишна пића, и једном ријечи, све оно што је противно закону и реду.

Ви живећи и налазећи се у свијету, често се на жалост сусријетате, са сујетама, пороцима и саблазнима: те често бива, да слабе снаге ваше пред утиском таквијех страсти и порока, извемогну и ослабе. Таквој слабости потребита је лекарија, да у њој сатре и уништи такву вашу немоћ. А ће би сте такви лекари боље нашли него у цркви, у храму и Дому Божијему, под кров најправеднијега, судије, свезнајућега лекара и свемогућега заштитника Бога! Ту под заклоном свете Његове Деснице молите се и Он ће вас избавити и спасти од сваке ваше слабости, немоћи, од свакога порока и заблуде.

Дуго би и предуго било, кад бих вам данас и даље ређао све оне плодотворне и спасоносне користи, које од цркве можете имати; но да вас даље не бих тијем задржавао ја ћу остати при тврдоме надању, да ћете ви, из овога, што сам досад оvdје говорио извести, и себи представити, сва она плодотворна добра и блага, која света црква вјернима својима доноси.

При светоме дјелу, кога смо данас обавили дужност нам света налаже, да се у овоме новоме храму Божијему сви скупа помолимо Богу, за здравље Његовога Височанства нашега Узвишенога Господара Књаза **НИКОЛЕ**; за здравље и исцјењење Њезинога Височанства наше пре добре и премилостиве Владарке Књагиње **МИЛЕНЕ**; ¹⁾ за здравље Његове Свјетлости престолонаследника Књаза **Данила**; Његове Свјетлости Књаза **Димитрија** великога Војводе Зетскога, Књаза **Петра** вел. Војводе Захумскога и свега Владајућег Дома и српскога народа.

При испуњавању ове своје свете дужности, призивамо на своју обвезу, да са свима нама мјеста, испред светог олтара Престола и олтара Божијега, у коме

1) У оно доба, кад се црква у Колашину освећивала, и кад је при том освећењу наш Високопросвештени Госп. Митрополит **Митрофан** ову бесједу изговорио: тада је наша народна мајка, Њезино Височан. Књагиња **МИЛЕНА**, опасно боловала.

Уред. Прос.

је први пут данас принесена Богу молитва и бескровна жртва, као Архипастир изјавим највећу благодарност свима онима, који су настојали, трудили се и радили, да се овај храм Божији подигне и украси. — Трудове и заузимања њихова, нека наплати Свемогући Бог, својијем Божанственијем благословом, на срећу и благо њихово и потомства њихова.

Нека преблаги Бог, творац неба и земље, и вам асвима, и домовима вашима, дарује сваку срећу и здравље; нека у срцима вапима усади страх Свој Божанствени, и нека у вама наведе љубав и склоност, к поштовању, овога светог храма Његовога и к испуњавању заповијести Његових, како би овде на свима нама обавили Пресвето Име Његово, на срећу своје отаџбине и свога вјечнога спасења, којег нека вас све Преблаг и Бог удостоји, како би се тијем обрадовала душа моја у Господу! Амин.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ Св. АТАНАСИЈА СИНАЈСКОГ.

— Превео: **Марко С. Поповић**, ђакон. —

1. О Причешћу.

Питање: Је ли добро свагда причешћивати се св. и животворећих тајна?

Одговор: Како је дакле свака безкрвна жртва принесена Богу, ради опроштења гријехова, од Бога била јавно узакоњена; а пошто нам треба много трезве-

ности и расуђења, о причешћу св. тајна — божанствени апостол Павле каже нам: „*Ко недостојно једе тијело Господње и пије крв Његову, себе осуђује једући и пијући.*“ Осуђени су и они, који само један пут преко године приме, не остављајући се гријехâ. Други опет, који чешће примају, чувају се сваки пут

од многијех зала, — бојећи се суда, што га примају.

А, како их је мало, који су достојни, па опет св. тајне примају јавно, — но то је гријех, који је смртан; и гријех је који покајање болести и друго не лијечи! И, онако се гнушава Цар од руку нечистијех, које дохваћају ноге тијела царског. И као, што у каквом (скоро) начињеном суду има мало влаге, па ако метнеш жераве, осушиће суд, а влагу уништити; а ако ли у суду има воде, па метнеш ли у-њ жераву, угасиће се жерава, од ње ништа не ће користоват суду. Тако и при примању св. причешћа разумијем: да ако неке мале људске и лако опроштене гријехове имамо, као: језиком, слухом, или оком кријући, хвалисањем, плачем, љутином, или чим било, ако себе осрамотимо и исповиједајући се Богу, тако св. тајну примимо, вјерујући, да примањем истих — очишћење поменутих гријехова бива. А, ако ли неке тешке и лукаве — тјелесне и нечисте гријехове чинимо, и зло мишљење према ближњима имамо, док се год не покајемо, да не прилазимо божанственим тајнама. Овоме нас и законито писмо учи:

„Када Давид одређени и предложени хљеб са осталима јеђаше, Авиатар старјешина чистоће, не даде никоме прићи, док их не запита: јесу ли чисти од жена?“

Пошто су људи немоћни од многијех тјелеснијех гријехова, не чувајући себе од разли-

јех преступака, даде нам Бог различне жртве, за опроштење гријехова, које, ако приносимо Њему, дозволиће нам да можемо приступати к св. тајнама; јер милостиња је жртва, која очишћава гријехове. Друго писање говори: „Милостиња човјечија опрашта многе гријехове.“

И, друга је жртва снаси-тељна, за опраштање гријехова Пророк Давид говори:

„Жртва је Богу срце понизно; срце понизно и смирено Бог не презире.“

Па, ако дакле све жртве Богу приносимо, и ако неке човјечије гријехове имамо, можемо са страхом приступити св. тајнама, као што је и грјешница Јана пришла Христу — плачући, ради своје крвне нечистоте...

Друго значење има, што се са страхом приступа и са исповиједањем; дође и друго мучење, што је без страха и заборава. Као што грјешни Јуда, безобразно прими тајног хљеба, па уђе у њега ђаво, тако и кад се који с непажњом причешћују св. тајна, не само да им се не даје опроштење гријехова, него још наскочи на њих и ђаво, због непажње и заборава?

Који приступају са страхом Божијим св. тајнама, не само да се очисте, но и ђавола од себе оћерају.

Неки Данил — Чифутин — врачар и варалица, кад је шћео сажежен бити у ватри, викнуо је:

„О, нужде ми моје! Ово ме анђел Господњи мучи, да речем Хришћанима, што не шћех рећи.“

Тако ми овога часа, не моглоше
моја чарања поколебати човјека,
у све дане, док се причешћивао!“

Још ћу навести из истините
повјести ово:

„Неког хришћанског угод-
ника, кога су ђаволи варали и
који су му очевидно долазили;
испитивао их је за многе неке
тајне, које су корисне за човјека.
Од којијех су ове двије: Запита
их: „Бојите ли се молитава: Оче
наш! Деведесетог псалма (живи
помошчи); и Снама Бог разу-
мјете јазици!“ — Они му од-
говоре: — „Тѣ нас молитве ври-
јећају!“

— Бојите ли се шестдесет
седмог псалма. „Да воскреснет
Бог и да се разиђу његови ан-
гови?“

Чим их ово питао, он
они повикаше: „„Не говори да-
ље! Ако ли не ћеш престати, не
ћемо ти одговарати. Нема друге
молитве, да разрушава нашу
силу, као ова!““ —

За тим их запита Божији
човјек:

„Од свијех ствари — које
су од Христа Хришћанима пре-
дане, којијех се најгрђе бојите?“

Они му рекоше:

„„По истини имате три
ствари, које се веома противе
нама. Једну од њих једете, другу
на ваше вратове вјешате, а тре-
ћом се купате!““

Овијем лукавијем причама,
замјењују ђаволи ово троје:

„Свето причешће, часни
крст и свето крштење.“

Најпошље их запита Божији
човјек:

„Од те три ствари, које се
највише бојите?“

Они одговорише:

„„Кад би сте чували пош-
товање, кје једете (св. причест),
ни бих могли никако приближити
се и ослабити Хришћанина.“

2. О Јудејима и Грцима.

Питање: Апостол (Павле)
говори: „Да је слава, поштовање
и мир свакоме, који чини благост,
— Јудејима и Грцима најприје.“
Господ опет говори: „Зашта
вам говорим, ако се ко не роди
водом и Духом, не ће ући у цар-
ство небесно?“ Шта смо дужни
говарати о многим некрштеним
Јудејима и Грцима, који многа
добра дјела чине?

Одговор: У сваком народу —
по истини боје се Бога, слушају
закон и писмо Божије т. ј. сина
Божијег. „Славу и ону ши-
шину, рече Апостол — имаће
они Јудеји и Грци, у будућем ви-
јеку, који творе добра дјела.“ Ако
ли на славном будућем вијеку,
имаднемо онај свијет, то дакле
имамо и на овом вијеку.

— А, хоће ли на будућем
вијеку, некрштени и невјерни
бити примљени? Исти апостол
вели:

„Не варајте се ни блудници,
ни који чините прелубу, ни кле-
ветници, ни шпанци, ни грабљивци,
царства Божијега не ћеће насле-
јидити.“

— Јесу ли клеветници, који:
клеветају на људе, одбачени од
царства Божијега? Јесу ли они,
који цсују вјеру и Христа Бога?

О, њима опет говори: Слово

крстни пропалицама јесте безумље, као и враговима крста Христа, којима је крајња пропаст.“

Колико ли их је, који не чине добра дјела, који псују Христа и крст; ти су сви синови пропасти, и у царство неће уљећи. Плату своју примили су, у овом вијеку, а то је: богатство, добро живљење, многа ђеца, слава, радост и остала животна блаженства и красоте.

Судиће се с праведним те-разијама Божијим и мјерити се добивена од њега добра и принесена добра Њему од нас. С тога Бог говори оном богаташу — помињући му убогог Лазара:

„Задобио си у **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА** блага и тако и Лазар **СРПСКЕ РЕПУБЛИКЕ** — Шта је ово **ДУРДЕ СРНОЈЕВИЋ** задобио?

— То јест напунио си блага дјела твоја, што си учинио и примио си плату од њих: богатство, скерлетне хаљине и порфирне; такође и Лазар имао је њека зла дјела, и ради невоља сиромаштва и страдања, примио је мучење од њих.

Богаташ оде онамо до краја осуђен, а Лазар до краја праведан. С тога и не говори „примио,“ него задобио си блага твоја т. ј. задобио си ради њих и наплату. „Као што је

вјера без дјела мртва, тако су и дјела, без вјере мртва“...

3. О покајању.

Питање: Говоре њеки, да је то покајање од гријеха, што и уклањати се и престати гријешити, (а је ли тако?)

Одговор: Неправо мисле, који ово говоре! Ако ко учини десет убијстава, па престане убијати зар су му опроштени и учињени гријеси, у убијству? Или, ако ко много година чини блуд, па кад остари престане од блуда, зар је као покајан примљен.

Ако би — дакле, за опростити гријехова било доста са-мо престати гријешити, то онда не треба пост, не треба одрицање од свијета, не требају зла страдања и неспавање. Да-кле не треба ни оно покајање Богу пријатно, коме нас учуђује св. Дух, говорећи преко про-рока Давида: „Уклони се од зла и чини добро.“ Уклонити се да-кле од зла, то је престати од гријеха; а чинити добро то је: ако си био у вече пјаница, у дан буди постник: ако си у вече с непоштенom женом блуд чинио, у дан се уздржи и од своје; ако си у вече туђе узи-мао, у дан раздај и своје. То је онда, истинито покајање.

(Наставиће се)

ОРИСИ ХРИШЋАНСКОГ ЖИВОТА ОД ЕПИСКОПА ВИСАРИОНА.

(Чланци за народ.)

С Р У С К О Г А П Р Е В Е О Ј О В А Н П Е Т Р О В И Ћ

КР. ПРОФЕСОР И КАТИХЕТА.

Гордост.

Име гордости јест за право име гријеха, који се иначе назива охолост, надутост, наглост, високоумље. Но да ли за то, што не сматрају гордост за гријех или због чудноватог мијешања појмова, по суштини различних, многи употребљују ријеч *гордост* у похвалном смислу. Ја сам у толико *горд*, што не ћу да се тако понизим, да пружим руку тамо ономе, **НАСРОМАЛНА** гдјекоји из увјерења да **ВИБЛОТЕКА** **CRNEGORE** **BURDE** **CRNOJEVIC** раје ближњега није гријех. Дјеца, то су моја гордост, — говори задовољан с дјецом отац, желећи тиме рећи, да је у дјецу нашао срећу, коју цијени више него ишта. — „Ја се *гордим* чешћу да сам се с вама упознао,“ — говори гдјекоји, мјесто да рекне: за мене је особита част, што сам се с вама упознао. Мијешање појмова код употребе ријечи *гордост* дозвољавају себи шта више такова лица, која би, као чувари вјере и наравствености, морала бринути се нарочито за то, да су опрезна у ријечи. У једном говору на своје приврженике изразио се Папа Пијо IX: „ви треба да сте *горди*, јер је на вама, да браните намјесника христовог. — Ви треба да сте *горди*, што служите папскому прије-

столу.“ Папа, без сумње, није мислио давати својој пастви лекције гордости, као гријеха; али за што је он употребио такав израз, који се, због својег двосмисленог значења у животу, може схватити у томе смислу као да је он хтио дати, с висине својега пријестола, ту лекцију? — Веле: „гордост благородна није гријех, као што и благогљивост није гријех.“ Гњев, ипак, може се назвати благородним ако је правичан, ако је потезао из љубави према правди, из обрнатности према неправди, ако се узроцима гњева не прибодраја самљубље и ако он уз то не прелази границе зрелијех разлога. У таквом гњеву, или негодовању, заиста нема гријеха. С тога се и налази у св. писму дозвола, да се човјек гњеви али да не чини тиме гријеха: „*гњевите се и не гријешите*“ (Ефес. 4. 26), — не заносите се чувством гњева тако, да заборавите на правичност и љубав према ближњему. У св. писму представља се често и сам Бог, како се гњеви и шта више жести: „*Господе! немој ме покарати у јарости својој, нити ме у гњеву својем наказити* (Пс. 6. 1.). За самога Господа Исуса, кроткога и смијернога, вели се, да је он једанпут с гњевом погледао на Фарисеје, жалостећи се, што су им онако

срца одрвенила (Мар. 35.). Али, говори ли се у св. писму и што слична за гордост? Има ли у св. писму ма најмањи знак, да гордост може бити безгрјешна и ушљед тога племенита? Прочитајте Библију од прве стране до пошљедње, — хоћете ли наћи у њој ма једно мјесто које би говорило за Бога, да он гордо гледа ма на кога? И били се могао допустити у св. писму такав богохулни израз о Богу, који је највиша светост? Не, слово Божије често говори о гордости, али оно никако не зна за гордост племениту; оно само изобличава и осуђује сваку гордост, као тежак гријех. Суштина тога гријеха састоји се из мозадовољном душевном одређењу, ушљед којег не бисмо човек да призна своју несавршеност и недостатке, ужива у својем достојанству или преимућству, стварном или умишљеном, и жели, да и други уживају у томе, да се узвиси нада све, шта више заборавља и на своју одвисност од Бога. Надутост, високоумље, охолост јесу спољашњи знаци тога унутрашњег расположења.

Како је пагубна гордост. схваћена у томе смислу (а другачије се схватити и не смије), може се судити прије свега по томе, што је она први гријех ђаволски. Ђаво је првобитно био првим анђелом пред Богом. Гордост је учинила првога анђела непријатељем Божијим и упропастила га. Достојанства, којима га је његов творац Бог украсио,

улише му горду помисао, да он ни у чем није нижи од самога Бога и да може постојати независно од њега. Праведна осуда, под коју је потпао због гордостипрема Богу, протегла се и на све, који подражавају у овом гријеху (1. Том. 3. 61). Тако је гордост унесрећила наше прародитеље; њих је осудио Бог за то, што су, обманути ђаволом, пригрлили мисао, као да могу постати независни од Бога, изједначити се с њим најприје у свезнању, а за тијем у другијем његовијем савршенствима и властипрема Богу, које су све мислили постићи путем свезнања. На тај начин почетак гријеха и ушљед тога узрок осуђења бијаше гордост (Сир. 10. 15). — Гордост је гријех антихристов: антихрист, по ријечима апостола, превозноси се паче всякаго глаголемаго Бога или чтилища, якоже ем8 състи во церкви Божіеіе аки бог8, показ8ющ8 себе, яко богъ ест8" (2 Сол. 2. 5) — Гордост је коријен невјерства и пут до њега. Вјера у Бога и његово откривење могућа је само под условом смјернога убјеђења у томе, да се без ове вјере не могу задовољити наше духовне потребе, да је нарочито у њој кључ за познање истине за усвојење истинитога добра и блаженства. Гдје нема тога убјеђења, ту настају невјерство и све штетне његове последице у животу духовном, посебно и друштвеном. — Гордост је стајала на путу распростра-

нењу Јеванђеља међу Јудејима и незнабошкијем мудрацима с тога, што је учење о Христу распетом, о искупљујућој за све смрти његовој, — било једнима који су држали да су dostatна за спасење дјела умишљене њихове праведности, саблазан, другима, који се преуносише мудрошћу, налазећи у њој лијека за свако зло, безумље — У гордост скрива се и један узрок јереси: Зачетници јереси по свом високоумљу рађе су се држали свога личнога назора о догматима вјере, него ли назора, који је примила црква. — Гордост је узрок што римска црква није у свези с матицом источном црквом, и што се до данас те двије цркве у расцијепљености налазе. Гордост рађа и подржава раскол. Горда увјереност расколника, да су њихови обреди и обичаји старији и правилнији, него обреди и обичаји, које држи и чува православна црква, има над њима такову моћ, да, они због тога не сматрају за гријех то, што су се отуђили од православне цркве, изван које нема спасења, не виде, или боље не ће да виде, незаконитост својега положаја без правих пастира и живе или са свијем без свештеноначалства, или се задовољавају са незаконитим свештеноначалством. Многи расколници држе да су оскврњени и да чине неопростиви гријех ако пију и једу из једне посуде с православнима и са осталима расколницима, који нијесу с њима у свима одношајима једномишљеници. То до-

лази код једнијех расколника само од незнања, а код другијех од гордости, од силнога убјеђења, да су они чисти и свети. Гордост, спојена с незнањем, чини, да су расколници глухи према свакој ријечи и савјету пастира црквенијех и у опће људи, који раде на томе да их обрете, они остају сlijени и код очевиднијех доказа њихове неистине. — А што каткад сами православни неуважавашу своје цркве, њезина законодавства и устава, то је често плод гордости, тврдоглавости. За што, на примјер, неки не држи постојећу? „За то, одговара он, ја сам најбоље знам, која је црква за које вријеме сходна, посва или забрањена. Ја не долазим да се ко мијеша у моје дјело.“ — „Зашто тако? — Погледајте, био то ко му драго, на макар и сама црква, — то није њена, већ моја лична ствар.“ За што по гдјекоји одбија од себе дужност, да иде у цркву у недјељне и празничне дане? „За то, одговара он, што немам потребе, да учествујем у општем богослужењу. Ако хоћу да се молим, онда се уердније и усцијешније могу молити код куће, него у храму. Нека иду у храм љубитељи обрета и мноштва народа, — ја ћу боље код куће узнијети духовну молитву к Богу, суштеству духовноме, разговорићу се с њом на само. За Свуда присутнога свуда је храм, а срце је најбољи за њега храм.“ Види се да тијем језиком говори гордост која се нада, да ће достићи он

ћење с Богом изван црквенога опћења с вијернима и без откритих у храму Божијем путова за опћење с Богом, и без најглавнијега међу њима — бескрвне жртве. — Гордост је — велика запрјека духовному усавршавању самога себе. Људи, који су задовољни у духовном погледу а горди самосвијешћу о свом наравственом достојанству, не могу с успјехом напредовати у духовном усавршавању с тога, што не признају или не ће да признаду своје недостатке, и гријехе, којих треба да се окану и, из увјерења, да су властите силе достатне за наравствено напредовање, не осјећају потребе благодати Божије, без које она немогуће. До каког се циља немогуће довести. Гордост је велика дица може довести до грешака. Гордост је у томе погледу, може се видјети из примјера апостола Петра. Он је самопоуздано рекао Господу Исусу пред његовијем страдањима: „ако се и сви саблазне о тебе, ја се не ћу никад саблазнити: да бих знао и умријети с тобом, не ћу те се одрећи,“ — па ипак, кад је дошло вријеме искушења, он се једини, између свију оних који су одани Христу, њега одрекао, и са заклетвом је потврдио, да не зна тога човјека (Мат. 26, 33. 34). — Гордост одузима цијену и самом подвижништву. „Кад није смијерност — темељ, говори св. Златоуст, онда, макар се ко до неба узвишавао животом, све ће се то лако порушити и имаће жалостан свршетак. Макар се ти одликовао

постом, молитвом, милостињом, чистоћом, или другом којом добродјетели, све ће се то без смијерности порушити и нестати“ (Бесј. на Мат. 25). И заиста многи су изгубили награду за своје трудове тијем, што су на крају пута падали у обмањивање самога себе. — Гордост — велико је зло у друштвеном животу. Горди, поводљиви човјек, свима је на досаду, јер, не признајући никога над собом, све радо понизује. Од гордости долази осуђивање ближњих и оговарање. Горди нештедимице пориче недостатке и пороке ближњих с тога, што не ће да то на себи види а ако види, онда осуђујући ближњега труди се, да отклони од себе неугодно мњење другима. Гордошћу подржава се само по себи међу људима с тога, што горди човјек, ма био заиста крив, сматра за понижење, да моли ближњега за опроштење. — Од гордости долазе свађе, двобоји, противљење власти, буне, неправедни ратови. — Због свију ових узрока гордост је — богомрски гријех: „Господ суиrotи сe и носити мa“ (Јак. 4. 6). Од шест порока, које особито мрзи Господ, по ријечима Соломоновијем гордост заузима прво мјесто (Приче 6. 17). Између седам најглавнијих смртнијех гријеха, гордост се (исто тако ставља на прво мјесто (гледај правосл. исповј.). „Господ разасу и носите у мислима срца њихова“ (Лука 1. 51). У лицу антихриста и неваљалијех служитеља његовијех биће гордост кажњена страш-

нијем судом Божијим (2 Сол. 2. 12). Но и у садашњем животу Господ често посрамљује и понижава гордост, као што се види из примјера Фараонова, који погину у Црном мору за то, што се гордо противио вољи Господњој; види се из примјера Навуход-носорова, који постаде животињом за то, што се хвалио својом моћи, а заборавио да зависи од Вишњегга, који влада царством људскијем (Дан. гл. 4); — Антиох Епифан, који је за казну, што се узносио над Богом израиљевим и свима мјерама настојао, да истријеби право богопоштовање, кажњен је био гњусном предсмртном болешћу, јер је сам признао, да је та болест дјело гњева Божијега због његове гордости (2 Мак. 9. 5—28); — види се из примјера учитеља хришћанства, који устајаху на Бога и на Христа његова, па за то погинуше страшном смрћу и т. д.

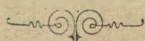
Гордост је најближи пород самољубља, и као што нема човјека без самољубља, то тешко да има људи без гордости. Она се налази у свима слојевима друштва, у сваком стању, спаја се са свима степенима духовнога развића. Тако, горде се они, који се обогатише и престадоше да се пријатељски држе с људма небогатима или са свијем сиромашнима, међу које су и они спадали. Богаташи шта више често и на Бога заборављају, не захваљују му на његовој милости и понашају се тако, као да га више и не требају, мислећи :

кад би било новаца, свега би било. С тога је Премудри, да и сам не падне у сличну несрећу, молио Бога; „богства не дај ми, да не бих најевши се одрекао се тебе и рекао: ко је Господ? (Приче 30. 8—9). Богаташи горде се не само спољашњијем својијем стањем, него још каткад, поред све своје духовне сиротиње уображавају себи, да су мудри и свезнајући, па за то не воле да им ко протуслови, и нијему пажњу ласкаваца према својијем пустијем ријечима тумаче у томе смислу, као да се они диве њиховој мудрости. — Горде се људи и својом лијепом спољашношћу и тиме су задовољнији, што имају више оних, који се клањају њиховој љепоти. — Многи се горде одијелом и презиру оне, који су обучени по сиротињски. Многи се горде својом влашћу и имањем лако постану надути, и у својој надутости падају често у безбоштво. Тако је Фараон, на предлог Мојсијев, стављен у име Господа, да пусти Израиљце, рекао: „Ко је Господ да послушам глас његов и пустим Израиљца? Не знам Господа, нити ћу пустити Израиљца?“ (Исх. 5. 2). Цар асирски, у радости својој што је раширио границе царства својега, у гордости говораше у срцу свом: „изаћи ћу на небо, — више звијезда Божијих подићућу пријесто свој... изаћи ћу и висине над облаци, изједначићу се с вишњим“ (Иса. 14. 13, 14). — Људи знаменити поријеклом, наслиједивши од предака славно име, често се подају гордоме убјеђењу, да имају

право на то уважење и почасти, које заслужише њихови претци личним својим заслугама, — ма да не наслиједише од њих ни разума, ни храбрости њихове. Понајчешће падају у гордост људи, који се брзо поину на висину власти и почасти из нижега стања: та висина заврти му мозак, — он не зна колико вриједи, па тешко онима, који од њих зависе! „*Од трога се потреса земља говори Соломон, и четвртога она не може подијети*“ Међу овима показује на слугу, кад постане цар, па слушкињу, кад наслиједи госпођу своју (Приче 30, 21—25). — Неки писац, потрошивши много труда и времена на писање књиге, **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА CRNE GORE DURĐE CRNOJEMIC** једино по томе, задовољан рао написати и сматра је својом књигом производом човјечијег ума: такав суд свједочи о гордости. — У опће болују од ње многи учењаци, који се сматрају непогрешивим судијама у својијем стварима и с тога се понашају нестрпљиво према онима, који се не слажу с њиховијем убјеђењем, учењем и мњењем. У опће, учено самољубље сматра се за најраздражљивије од свакога самољубља. Истина је, међутим, да су прави и свестрани учењаци над тим самољубљем: они су увијек готови да смјерно са Сократом исповједе: ја знам, да

ништа не знам. Али је мало таковијех учењака, па је с тога мало међу њима и таковијех, код којијех нема самољубља и гордости. — Самољубље и гордост тако је уобичајено, да ма како да је човјек пострадао, ма како да је сажаљења достојан по спољашњем и унутрашњем свом стању, он ће увијек наћи прилику, да мало с висине погледа на ближњега и да се у себи узвиси над њим. Па и сиромаси горде се својом сиротињом и прњама, као и војска својим заставама, које су непријатељска танета исцијенала на ситне ко-

 маће. Има људи сиромашнијех, који носе своју сиротињу, не уздирујући друге својијем просбама за помоћ и помажући се својијем трудовима; то је чест, али уједно им даје и храну гордости: они се горде својом независношћу и пријезиром посматрају људе, који су обезбијеђени средствима живота, па шта више, свога презира и не с кривају пред њима. — Многи се горде тијем, чега би требали да се стиде, — хвастајући се својијем безобразлуком, пијанством, и развратношћу, те оне људе, који се чувају од свега тога, презиру као такове, који нијесу достојни да носе име човјека.

(Наставиће се.)

ПАЛЕСТИНА ПОД ВЛАШЋУ ХРИШЋАНСКИЈЕХ ИМПЕРАТОРА.

(ОД 326—636 Г.)

(од Алфозан Кјуре. С рускога преводи М. Никифор.)

(Наставак.)

III.

Освећење храма гробнице Господње и Максим Јерусалимски (332—350 г.)

У оно вријеме, кад је наклоност и добротинство Константиново давало Јерусалиму првенствени значај на Истоку, јерес Аријева све се боље ширила, чинећи раздоре у цркви хришћанској.

Аријанци, доведени у очајање поразом у Никеји, прегледали су православне епископе, а једним лажнијем доносиоцима саопштилих са њинијех катедрѝ, а замјенивали својијем присталицама; старали су се са свијем силама, да би свечано побједили и надвладали православне на најближем сабору. Константин, поднавши под уплив аријанског свештеника, којег му је његова умирућа сестра Констанција препоручила, он им је све безусловно вјеровао и утврђавао сва њихова предузећа.

Мислило се, да први нападај Аријанаца биће учињен на Јерусалимског епископа. Тако мишљење било је због његовог непрестаног непријатељства противу Арија, његов положај, који је добио на Никејском сабору, његова утакмица са Евсевијем Кесаријским, брига и труд његов, да објави народу установе Сабора Никејског, који је био

противу Аријанцима и напошљетку прослава његове столице. Али са друге стране његова наученост и доброта славила се по цијелом Истоку. Не давно, пред тијем, епископ Јерменије Вартом, син Св. Глигорија просветитеља, обратио се к њему за савјет, због утврђења, у томе новообраћеноме царству, црквене дисциплине, а чудо које је извршило његово епископство, слава Часног Крста и гробнице Господње, спомен о Св. Јефимију, све то заједно служило је заштитом Константинова расположења спрема њему. У виду тога аријанци су нашли за удобније вријеме оставити још на миру епископа Јерусалимскога, а почети борбу са свргнућем патријарха Антијохинског и Газског епископа. Евсевије Никомидински и Теогније Никејски, под предлогом да виде знамените радње, које су се чиниле околу устројства базилике гробнице Господње, пошли су у Јерусалим, где су се састали са Евсевијем Кесариским, који је већ био дошао тамо са епископима: Скитопољским, Лидским, Тирским, и Лаодикијским. Из Јерусалима они, сви заједно, пошли су у Антијохију, дозвали још неколика епископа, образовали су неку врсту сабора, на којем, преступивши све границе

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

грађанског и црквеног закона, оборили су Антијохинског патријарха. Сличан дио донао је и епископа у Гази, и ако је присуство његовога митрополита давало неки вид законитости.

Јерусалимски епископ Макарије, озлоједивши се таким поступком Аријанаца и кад су Евсевије Кесариски и Патрофил Скитепољски, наумили умијешати се у дјела његове епархије, јавно је прекинуо с њима сваки сношај, изјавивши, да се он тврдо држи установа Никејскога сабора. Таким начином он је поставио своје непријатеље у праву опозицију к сабору и у тугаљиви положај против Константина, који је гледао на сабор као на дјело својих руку и изискивао потпуно потчињеност свијем његовим установама. Но у свом реду и Јерусалимски епископ превисио је своју власт, посветивши за Лидскога епископа својега презвитера Максима, а на мјесто умрлога у 332 год. Аеција, који је био један од највишијех ревнитеља Аријанства. То посвећење побудило је не само противност Аријанаца, него и незадовољство Јерусалимскијех житеља, који су уважавали Максима за мучење, које је претрпио у вријеме гоњења Дијоклицијанова и свијема признато његово правослађе. Јерусалимски епископ принуђен је био, да задржи Максима у Јерусалиму, назначивши га својим викаријем. Кад је Макарије умро, Максим је насљедио његов пријестол.

Максим, изгубивши једно око и рамајући у једну ногу од изгоријелине, што је добио за вријеме претрпљенога мучења, био је мека и незлобива карактера, због чега је често пута падао у заблуду. Али тај његов недостатак опрао би се непоколебивом тврдоћом, са каквом је он стајао за истину, чим би само примјетио своју погрешку.

Првим догађајом његова епископства било је обраћење Масона у Хришћанство. Тај велики град, који је стајао на бријегу Средиземнога мора, није имао своје независне управе, па се рачунао предграђем и пристаном града Газе и био је од вријем потчињен њезивој грацкој управи: због чега је прометала честа свађа и препиркаме. У то вријеме била је бедемом незнабожницима а Масон се у 334. год. обратио и примио вјеру хришћанску. Евсевије Кесаријски, извијештен о томе, Готским аријанским епископом, похитао је у Цариград да извијести и каже ту радост цару Константину, који у свом усхићењу даровао је Масону своју самосталну грацку управу и преименовао га је у Констанцију.

Аријанци посиливши се својим незаконитим поступком, е су силом оборили патријарха Антијохинскога, обратили су све своје силе и нападаје на Алексадриског патријарха Св. Атанасија и са том намјером они су испросили у цара дозволу, да могу сазвати сабор у Кесарију, да суде Св. Атанасија, којег

су они у много чему окривљивали. На присуство тога сабора био је позван својим митрополитом и Максим Јерусалимски. Сабор у Кесарији много се продужавао, а Св. Атанасије одрекао се доћи на њега, јер изабрано мјесто за сабор, Кесарија, била је под упливом Евсевија, који је њему био противан. То одрицање, доћи на сабор, послужило је Евсевију — као пропалазнику клевета на њега — те је јавио цару као да Атанасије мимоилази његове наредбе. Константин нареди, да се скупи нови сабор у Тиру којег епископ није био противник Св. Атанасију. Тога пута, Св. Атанасије, бојећи се, да оним неприморају доћи, на сабору у друштву свих епископа Египецких, који су дошли ради његове заштите, и да одбију клевете које су управљене противу њега. Св. Атанасије мирно се бранио и очигледном истином одбијао је све своје противнике и побијао њихове доказе. Њега су Аријанци окривљивали, да је убио неког Арсенија, али им је он Арсенија здрава показао на сабору; још су га корили је разбио чашу у рукама неког презвитера, и Св. Атанасије им је показао за оповргнуће самога тога презвитера. Узијеђени његови противници — Аријанци — пошли су у саму уну-

трашњост Јегипта, да траже доказа али су се отуда празнијех пакџ вратили.

Заведен Аријанцима и убијеђен од њих, да је крив Св. Атанасије: Максим је заједно засједавао, на сабору, са Евсевијем Кесариским и епископом Скитополским. Тада један од Јегипецких епископа Св. Пафнутије, мученик као и Максим, са којим се он био упознао у вријеме гоњења, излегао је из средине окружујућих Св. Атанасија, почео се уз неколика степенa и доватио Максима за руку, говорећи: „Овђе није твоје мјесто, ова су мученици, носимо знаке мучеништва и неможемо остати са твима зликовцима!“ — Јерусалимски епископ послуша га и дохватио је Св. Атанасија, и од тога времена присаједини к Св. Атанасију, рјешивши се — како ћемо виђети даље, — приједумријети у прогонству, него ли га оставити. Други Јегипецки епископ, исто мученик, Св. Паталијон, узмућен јавном неправдом сабора, обратио се к Евсевију са незадовољством окривљујући га за непријатељство противу светог Атанасија и за његово одступништво за вријеме посљедњег гоњења. Него аријанцима било је необходимо нужно осудити Св. Атанасија и био је — од њих — осуђен. —

(Наставиће се.)

И. Д И О.

ЗА ШКОЛУ, ПОУКУ У ОПШТЕ И ЗАБАВУ.

ВАЖНОСТ ФИЛОСОФИЈЕ ПЛАТОНОВЕ, ОСОБИТО У САДАШЊЕМ ВРЕМЕНУ.

Л. Поповић.

(Свршетак.)

Такво достојанство философије Платонове с метафизичке и етичке стране, хранило је човјечанство духовном храном чистих идејала, преносећи исто учење с покољења на покољење, и тако пратећи кроз сва времена духовни живот човјечности, бивало је нормом истинитог живота и напретка народа.

Одликујући ким достојанством, философија Платонова мора имати значаја и за наше вријеме. Стазе садашњег времена врло је трудно описати, јер су врло разнолике и сплетене, зато ћемо и поменути само неке струје нама сувременог друштва, које би се могло код реченог философа поучити. Наше вријеме, поред свију добрих страна, одликује се и многим заблудама и уклањањима од истинитог погледа како на земаљски живот човјечности, тако и на продужење његово у другом свијету.

Наш вијек карактерише се са ријечју „практички вијек,“ гдје се људи махом старају провести свој живот по „егоизму свога ћефа“ и наклоностима тјелесним, без виших идејала, и ви-

ше задаће и цијељи човјекове. Не гледајући на егоистичку девизу нашег времена — „борити се за опстаанак,“ при свем том строгом старању тачно посљедовати јој, и пак на посљедку дођемо врло жалосних резултата: не само за будући живот, него и за садашњи. Ми примјећујемо у друштву силну демократијацију, и пад наравствених идејала. Треба нам само завирити у средиште великих градова, па ћемо се увјерити о наравствениости сувременог нам доба. Видјећемо праву трулеж не само тјелесну, но и душевну. За доказ реченог могла би нам послужити статистика „доктора медицине“ и њихов број пацијената, а такође и често умножавање заразних болести, чиме се и може, између осталог, објаснити дегенерација неких европских држава. Те епидемичке тјелесне болести посљедице су заразне душе, душевне епидемије, која и удара видљиви печат на тијелу, које је само по себи мртво. —

Као контраст нашој религији завладао је у великом броју материализам, који жели свести

све појаве духовног живота чо-
вјекова на просте физичко-химич-
ке процесе, желећи потпуно
одрећи свако мијешање више
силе над свијетом, и све објасни-
ти сложеним и једном на свагда
уређеним механизмом. Таквих
атеистичких учења ми видимо
у неких филозофа, која се врло
радије читају него ли узвишени
Платон, или који други његов
сљедбеник. Основатељ материа-
листичке философије у строгом
смислу може се назвати Демокрит
(у првој половини 4-ог и
другој 5-ог вијека); његово уче-
ње само се излаже у другом
виду и до нашег доба. У „вијеку
просвјетне литературе“ у Фран-
цуској опажа се у литератури
удаљење од материалистичких
погледима на свијет. Мјесто да
преоблађује карактер синтетички
(својствени Платону), почињући с
Бекона, маха заузима метод аналитички.
Бекон истине знања налази у по-
знању природе, те и науку ди-
јели на специјалности, с чиме губи
јединство идејал науке. За
извор познања признаје се ра-
зум, и све жели подвући опиту
и посматрању. Анализи разума
подвргава се и сама религија,
наравственост и вјештине. Ре-
зултатом истог метода јавља се
то, да су признавали само оно,
што су могли својим чулима
провиђети. Такав сенсуализам и
јест прави материализам. У то
вријеме мјесто бого-откривене ре-
лигије, постаје „религија разу-
ма“. Та „просвјетна литерату-

ра,„ обузима неколико епоха: 1)
епоха теизма — представник које
се јавља Волтер, који је гово-
рио против откривења и цркве,
но при свему томе не одричући
личног Бога; 2) Епоха потпу-
ног материјализма — Дидро. Бо-
гословије и метофизика замјењу-
ју се природословљем: и 3) про-
тест срца против госпоцтва ра-
зума.

Рационалисти при крају осам-
најестог вијека и у почетку девет-
најестог, благодарећи, предходе-
ћим, — врло се слободно и дрско
односе к Библији. Тај сукоб ра-
ционалиста са откривеним уче-
њем врло дивно слика руски
уочио богослов Х. Лопухин у
својој Библијској Историји, ка-
да говори: „Први сукоб међу
научком и откривеном религијом
био је сјдан, и с једне и с дру-
ге стране истакло се много искре-
них и даровитих поборника, који
су са успјехом запламћавали
своје странке, тако да полемич-
ка литература тога рода, у сво-
је вријеме, препуњавала је собом
странице и свјетских и духовних
журнала. У току времена жар
полемике ослабио је и распра
готово прекинула се, но пита-
ње из тога није се ријешило, и
са стране науке, напротив, уви-
јек почело се уводити као нека
одвратност к религији, као обла-
сти, која је ненаучна, и чак не-
заслужујућа опровржења и мо-
же бити остављена времену и
постепеном распламћивању свјет-
лости знања — на свагдашње
удаљење њено из духовног жи-
вота човјечанства. У таквом

управо одношају у посљедње вријеме налазиле су се међу собом религија и наука.“ —

Због таквог невјерја, које се и дан-данашњи шири, видећи крајности у које људи падају — опажају се покушаји научно-филозофски за образложити и доказати религиозне хришћанске истине, и то на основу дубоких филозофа, као Платона и његових сљедбеника. Истина, то је врло добар пут са поузданим темељом, и очекивати је корисних посљедица за Томе невјерне, али и пак много мора остати за нас предметом вјере и непостижимости, јер иначе неби се ни звала вјера, и неби имала таквог значаја, каквог у самој ствари има. „Српани су они што **ВИБЛИОТЕКА** вјероваше“ -- рекао је **СРБИЈА**

Три су главна узрока, која су помогла развићу сувременог материализма. Први бива због крајности идејализма у филозофији, која по својој недоступности уливала је неко незадовољство и тежњи к емпиризму. Тако филозофска система Хегла, која саставља завршетак идејалистичке филозофије Канта, Фихте-а, Шелинга, држи се тог мњења, да је стварност само идеја, и осим ње ништа нема. Дакле идеје су нешто објективно, постојеће у самој ствари, и сав поредак ствари, иста система хтјела је саздати јединим *мишљењем мишљења*. Но критика се против тога врло строго одазвала, окривљујући их у томе, што они обраћају саму стварност у нешто мислено, у неке блијезде

класификације, а никако не старају се познати заиста постојеће. Зато се и повраћају к опиту и посматрању, и требало је само ограничење једним чулима, да произађе прави материализам.

Други узрок, који је такође помогао распрострањењу материализма, јест развиће природних наука. Оне зато помажу развићу материализма, што при таквим наукама обраћа се главна пажња на предмет испитивања, — и не буде ли предмета за испитивање, то се и подвргава сумњи у научност њену. Са свим другачије бива са наукама умственим, ње је опит више споредна ствар, а главно мјесто заузимају умствене операције, радња активна, а не пасивна.

Емпиричке науке не баве се испитивањем предмета какав је он сам по себи, по својој суштини и јединству духовне хармоније, одвраћајући нашу мисао на чулну страну посматрања предмета. Због реченог физици и химици почели су гледати на природу, као на физичку или хемичку појаву, која се рађа из механичког удружења ситних атома; напосљедку и јављају се покушаји за доказати хемичку радњу човјекову као прости продукт физико-хемичког тјелесног организма. — Трећи узрок раширењу материализма био је Инглез Бекон, који је говорио да наука треба да служи средством и господарењем човјека над природом, ради увеличења благостања народног. Такав практички поглед на живот и науку иста-

као је као најглавније материјалне интересе и уски утилитаризам, због чега и наука спустила се је са теорије на најпростију практику, ради чисто физичке потребности и удовољства.

Но човјек се састоји не само из тијела, већ и духа, и када превагу заузимају чисто физичке стране човјекове, онда се тим нарушава хармонија нашега духа, што никако несмије бити ни за егзистенцијално благостање таквог практично-физичког живота човјекова. Лишити човјека његових виших душевних тежња и задаћа, више његове духовне области, којој он сам по урођеним тежњама упућен је: значиће ли лишити човјека оног, што га управо чини човјеком, а не чим другим — нижим.

У опште, такви материјалистички погледи проводе се у животу разним начинима, често предлажући их за јестаствено-научне резултате, који се оснивају на довољно образложеним фактима. Али ти факти, као што смо рекли, не провиђају се самосталним процесом мишљења. Такав материјализам од велике је штете, замушавајући све више потребности човјекова духа, и хранећи се лажним површним знањем. —

Упореду са материјалистичким погледима у наше вријеме, ми видимо песимизам. Људи с ничим нијесу задовољни, и на све гледају као на нарочито зло, које завлађује с њима и с другим људима. Такви, обично, немају

у животу никакве цијељи, никакве руководеће идеје, и као такви одричу свако више биће, држећи земаљски живот за почетак и свршетак свега живота човјекова.

Но ми знамо, да живот човјечији није путања ка дифом застрта, но често и преко гловог трња мора се прелазити, па ма и не било пријатно. Али човјек невјерујући ни у какву вишу силу од себе, и не гојећи никакве наде, напосљедку долази у неко чудновато противрјечије са самим собом; све му постане досадно, несносно и одвратно. Напротив оптимисту, ¹⁾ свуда види зло, пропаст; олијени, омилтени, пада духом, и, као природна доводица истог, бива — самоубиство или убиство. Истребљивајући самог себе и другог, човек не може ни седње, није мала ствар, и то је појава, која се врло често, особито у посљедњем времену, практикује. Ма како објасњавали узроке таквих честих појава, најтачније ће бити, ако речемо, да је том незадовољству животом узрок невјерије у будућност, и неналазак никакве цијељи у животу, која би га побуђавала и давала му силу за њено остварање. Чиме се да објаснити, осим тим, самоубиство, н. пр. многих свјецких богаташа? Да је немаштина — није; да је болест, — опет није, јер је шири него дужи; да га је љубав доћерала до тога

1) Којег такође сријетају у животу препреке и недаће, но који их храбро прегоријева, ради достигнућа оног, чему иде и тежи.

и јест и није; ако јест, то је она била више практичка, без сваке теорије. Та „епидемичка болест“ већином се практикује међу људима који су могли живјети, који се нијесу у многим нуждавали; ако пак те појаве видимо и код простакá, класе мало развијене, то слободно можемо узети за епидемију више несвјесну. Ови посљедњи радије другог убијају, него ли себе, јер се, по умственом недостатку, руководе *шуфим инстинктима*. —

Ако погледамо на литературу, науку и вјештине, те ћемо виђети ситничарење и неспособност уздићи се до виших идејала, предавши се чистом емпиризму и натурализму, као главним препрекама да се не чега вишег, бољег, бољег за благостање свега човјечанства. Ради примјера, из царства журналистике, доста би било узети неколико бројева, па да добијемо појам о ситницама нашег друштва. Заједање личности, са злом цијељу, главну улогу игра. Није цијељ исправљати

друштвене немоћи и рана, него позлиједити их. Истина је да без борбе и трвења нема ни живота: „Удар нађе искру у камену; без њега би у кам оцајала (II. П. Негош); — али та борба треба да има цијељ побољшање, а не осакаћење и назадак. Истинита борба, истинита наука и образовање никада не могу бити посљедица зла, а погрешно, шпекулативно, знање и образовање — то су узроци друштвених рана. —

Из свега што смо до сада рекли, можемо закључити: да високо учење Платоново, имало је и треба да има и у садашњем свијету велики уплив на све области културног живота човјечанског; јер проповиједајући истинито благо, религиозност, добродјетелство, једном ријечју, — дајући руководећу идеју к небесном благу и обнављајући нарушење хармоније свију сила човјечанства, служи чврстим базисом за свестрано развиће прогреса човјечијег духа. —

I. О ВАСПИТАЊУ И ШКОЛСКОЈ ДИСЦИПЛИНИ.

Пише Зарија Радичевић, учитељ.

(Наставак и свршетак.)

Б. О шк. дисциплини.

Да се у школи може одржати дисциплина нужно је прије свега, да, како у самој школи и ван ње у непосредној близини, тако и у школским стварима влада чистоћа, с тога учитељ

мора забранити ученицима све оно, што би смјерало против тога, и јаснијем примјерима доказати им, колико је чистоћа нужна у сваком погледу. — Такав улазак учитељев у школу пријед почетка наставе у велико

помаже одржању дисциплине, а најглавнији услов за исту, да у прописанијем часовима у колико има са ученицима у школи дневно да се бави, непрекидно да је пред њима, и, да на тај начин види и чује све што ђеца раде и говоре. Како гријеше они учитељи, који за вријеме наставе остављају ђецу самијема себи, а још више они који постављају неке цензоре, да пазе за вријеме његова отсуства. —

За вријеме наставе не смије бити никаква немира и нереди, но мора бити и владати највећа тишина; а прије почетка исте, да се ђеца приправљају искључиво под надзором учитељевијем за оне предмете који им у одућенијем часовима долазе, а да он то ђеца могла знати, да се он учитељ саставити и у школи држати распоред часова преко седмице (само у првом разреду није од потребе такав распоред). —

Најлакше ће се моћи дисциплина одржати, ако ђеца буду *на вријеме долазила у школу*, да по томе и учитељ, *у једно те исто вријеме*, може вазда свој рад *ошточешти*. Ако још к томе учитељ пази, да му ученици *по неком реду улазе у школу*, ако учитељ пази, да се ученици не навикавају — *размијењивати, поклањати, кућовати и продавати* разне ствари међусобно, ако им недонушти, да за *вријеме наставе* излазе из школе и ако на посљетку ученике непажљиве вјетрењасте и раздражљиве, намјести да сиједи међу озбиљнијем и разборитијем ученицима, нема

сумње, да ће се у таквој школи и под оваковијем условима моћи одржати ред т. ј. дисциплина. Ако учитељ све ово од ђеца захтјева, треба да има на уму, да двојно више од њега ђеца захтјевају; а ђечије захтјевање прави учитељ лако може знати, треба да се постара да сам најприје оно што ђеци хоће да каже, да добро разумије, и да то ђеци каже у неком природном разговору, како ће га она моћи разумјети и како ће их онај предмет о коме им учитељ прича занимљивим учинити. —

Да се све ово постићи може само од учитеља тако од и ученика неопходно је нужно, да школа буде снабђевена са свијем потребама, и да никакве сметње учитељ и ученици њени не би имали. —

II. О чистоћи физичној и колико се може успјети у томе према околностима у којима се налазе Подгоричке школе.

Каже се, — *чистоћа је половина здравља* — па с тога ће се год буде назило на чистоћу појединијех дјелова љуцког тијела а уз то и на чистоћу хаљина — ту нема сумње, да ће се и у здравственом погледу добро стајати. — Код народа, код кога се опажа да љуби чистоћу — каже се тај народ има и добар вкус к свему ономе што је лијепо и племенито. — Што се подгоричких грађана тиче, могу устврдити, да има неке разлике између старосједиоца и досељеника,

т. ј. између подгоричана и новонасељеника — па тврдим, да се први држе доста добро чисто, дочим други у неколико, с изузетком заостају. — И материјалне околности ових последњих може бити су разлог овоме; али опет уз добру вољу њих самих, и уз посредовање мјеснијех власти као и свештенства, могло би се томе доскочити, почем је већ само мјесто за чистоћу прикладно и снабђевено са свијем што је најпотребније да се чистоћа одржи. —

Свештенство имало би задатку да — било у цркви, било ван цркве на зборовима и скуповима, држи поучне бесједи о томе; а у задатку власти морало би бити, да оне потпомогу свештенству, па у овим случајевима, ће ни тако благотворна свештеничка поука не би имала плодно земљиште, да мјесне власти употријебе и средства за одржати исту. —

Без оваковог начина народ неће никада својевољно чистоћу набљудавати — разумије се у ком мјесту чистоћа не влада, нек се брзој зарази ма какве болести нада. —

III. Какве погрешке чини народ дотичне школе — без нужде од незнања, у погледу: станова, кутњег намјештаја, одјеће, посуђа, јела и пића и т. д.

У погледу станова (кућа) разумије се и у овоме се доста гријеши, јер се опажа нарочито код сиромашнијех, да у једној

те истој кући станују и чељад и стока; и ако имаде дотичне куће власник довољно простора — ће би могао засебно одјељење за стоку начинети.

Како је већ од прошлих времена уобичајено грађење станова по азијатском начину — који у многоме не одговара здравственијем прописима, у толико опет грађење новијех станова извршује се доста солидно и по најновијем начину, па се надати да ће се и у томе правцу окренути на боље.

У погледу кутњег намјештаја онажа се иста она разлика, коју споменух у горњој тачки, — тим примјетбом, да су становници снабђевени доста прилично — с тијем и да га држе у чистоћи, дочим, новонасељеници поскудевају како у намјештају тако и у чистоћи. —

У погледу одјеће, дало би се о Подгорици много више писати но о другијем мјестима. — Извор раскоши у овим крајевима колико ја могах виђети, потекао је нонајприје из кућа појединијех главара, којима наравно сљедовали су и они, који су иоле могући били; и заиста ни најсиромашнији нијесу се устручавали задужити, само да им хаљине буду барем па макар и налик на оне појединих главара и њихових жена. —

Па зар није жалосна појава, кад сиромаш угледајући се на свога главара прода и последње рало земље, једну кравицу, а у приликама, и свој кутњи намјештај, само да може себи ку-

пити златан џамадан, доламу и златне подвезе, а својој жени што без икаква преговора мора апсолутно бити — златан корет јакету, котулу с кринолинима (названу с камуфама) свилену мараму и друго. —

Није се јадник ни најмање обазирао на пошљедице све те раскоши, није се обазирао, да ће он управо под златнијем џамаданом и доламом, а жена му под златнијем коретом, јакетом и кринолинама морати трпјети најужаснијег непријатеља — глад; — није се обазирао — није никако ни знао да ће за све одговарати својим повјереницима, који ће судом и у тамницу стрчати га. **NACIONALNA SVETLOST CRNE GORE** није предвиђао — свјетлост не вољи како својој тари и жрели ној лакомислености. —

Што се посуђа тиче морам споменути разлику између старосједиоца и новонасељеника, јер су први снабђевени обично посуђем од бакра, дочим други нијесу толико, али опажа се, да су и ови почели набаљати таково, а одбацивати старински свој обичај јести из дрвена суда — с дрвеном кашиком. —

Ова промјена није ми се ни најмање свиђела, јер бакарно посуђе па макар оно како добро и чврсто било, мора се више пута калаисати ако ће да није по здравље убитачно, а то калаисање више сигурно западно купити дивно дрвено посуђе, које је, ако се у чистоћи држи, и здравије. — Тек у посљедње вријеме, почео је народ набавља-

ти и порцуланско посуђе, које истина није дуготрајно, а уз то је још и доста скупо, но свакојачко је једно од најздравијег посуђа. —

Како се једе и пије овђе може се разабрати из тачке друге, али свакако морам споменути, да овдашњи народ приуговљава доста лијена, течна и чиста јела, а уз њих и добра пића, ово разумије се говорим само за оне, који су у бољој могућности, дочим други трне оскудицу?

Не оборив је разлог, да грађани једне вароши као што је Подгорица — морају од својих власти тражити, да оне поведу, да се у тој вароши одржи чистоћа; јер од чистоће у вароши, зависи у многоме и ступањ разврата тијех грађана. —

Пита ли се може мислити поводом тога о грађанима а и властима у Подгорици у томе погледу, кад они код моста између Миркове вароши и старе Подгорице трне касапницу, ће поједине личности убијају волове, овце и другу животињу: ту их чисте и на продају изнашају?! —

Касапница та управо је на самој Рибници, у коју се сва она нечистоћа баца. —

Познато је да се тијем окужује вода, коју стотине душа пију и с њом јела готове — и то баш оних у средини вароши. Могу ли се из тако окуженог ваздуха развити, или може ли тај окужени ваздух упливисати да се у самом мјесту појави

услед тога, која и каква заразна болест, — није моје да докажем; али — погледам ли на садањи случај, ће сваки да по двоје, троје или четворо ћеце умире од тако званих *гукá* — мислим да би дужност била како овдашњег окружног љекара, па тако и власти, да о томе извијесте владу, па да она, ако се збиља бојати услед тога развијем болестима, предузме нужне мјере, како да се и та неуредност из средине мјеста отклони. —

Оволико рекох у интересу свијех грађана ове вароши. —

IV. Има ли каквих хрђавих обичаја, који упропашћују морално и материјално народ у Подгорици, које би требало искорјењивати?

1. Скупоцјеност хаљина што сам навео под тачком III. јер упропашћује народ материјално.

2. Како при вјеридби (прошењу ђевојке), тако и при самој женидби чине се и превелики трошкови, тако па пр. док је ђевојка под прстеном, вјереник јој шаље у више пута такове дарове који га скупо западају; а особито троши око свадбе. Имао сам прилику виђети, да један човјек при женидби брата или сина од 20—120 особа позове, којима у три оброка даје јело и пиће — а то га, разумије се, много запада. Да код таковијех прилика, позваници страдају морално, а дотичник материјално — мислим да не треба доказивати.

3. Код укопа мртвијех истинна влада нека умјереност што

се тиче пића, више но по другијем мјестима у Црној Гори. — Али на против што у овоме мање потроше, то од новијег доба почели су трошити око направљања мртвачких сандука, па сам примјетио, да такав један сандук кошта од 50—80 форината, а толико му у кућу за издржавање његове породице не остаје, те таковијема остају после сирочад на терет општине и других ¹⁾. —

4. Исто се тако чине огромни трошкови око слава. Не мислим, да би требало ударити против слава — али од велике би користи било по народ, кад би се превелики трошкови око слава забранили и свели на најмању мјеру. —

Свему томе раскошу кад би се бар у неколико ствало на пут и кад би се народ поучио, да бар по могућности прилаже на добротворне цјели — не само да би он напреднији морално био, него би се и у материјалном погледу могао учињети знатан корак, а све то стоји до заузимања постојећих друштава и власти. —

V. Какав треба појам дати ђеци у опште о нашој српској народности пошто има Срба од три вјере: Православне, Римокатоличке и Мухамеданске.

Код народа, код кога се опажа, да је једне те исте крви,

¹⁾ Сандуци су вагда пужни при сахрањивању мртвијех људскијех тјелеса; ама само не треба да су раскошни, но просто и тврдо израђени.

да говори једнијем истијем јези-
ком, да има једне исте обичаје
— каже се тај је народ *једне
народности*. И народ српски има
то исто, дакле једну крв, један
језик којим говори, има исте
обичаје и исто поријекло, има
дакле све оне везе које услов-
љавају *народност*.

Срби су вјере православне;
али пошто имаде људи, који и
ако су друге вјере, н. пр: неки
римокатолици и неки мухамедан-
ци — опет имаду исте особине
као и Срби православне вјере.
— Настаје стога питање, да ли
су такови пошто имају исте
особине као и Срби православне
вјере — заиста српске народ-
ности? — па тврдим, да и јесу
ови код нас православне на-
родности. —

Срби су у давна времена
били незнабошци, који примише
православну вјеру истом кад до-
ђоше у ове земље у којима и
данас живе. Они не осташе сви
у вјери коју заједно примише,
у вјери православној, јер их
околности времена принудише,
да се ње одреку. — Околности
те биле су ово: Како је познато
хришћанство у давна времена
расцијепило се на двије велике
вјере и то православну и ри-
мокатоличку. Хришћани католи-
чке вјере, који становаху у југоза-
падном дијелу Јевропе — на-
стојали су, да добију што више
присталица к својој католичкој
вјери, па су с тога шиљали своје
људе у земље где Срби стано-
ваху, да и ове приволе на ту
вјеру. — Управо у оно вријеме,

кад је српска држава почела
падати, био је народ српски у
великијем неприликама, јер је
било и српских владара, који
пријеђоше у римску вјеру, само
с тога, да се одрже помоћу дру-
гога, од познатог непријатеља
т. ј. Турчина. За овакијем вла-
дарима било је и српскога на-
рода, који пријеђе у римску вје-
ру, а разумије се, да су и по-
слани људи из Рима на своје на-
чине превађали многе Србе у
католицизам, који задржаше исте
*обичаје, језик, а по томе народ-
ности*. —

Из овога се види, да код
Срба постадоше двије вјере и
то: једнајирије православна, а за-
римокатоличка. —

Не само то, што је право-
славна вјера трпила прелазом
Срба у римокатоличку вјеру,
него се појавише још грђе по-
шљедице и то, што на Србе,
њихову државу и вјеру навалише
са свих страна Турци, чијој се
навали Срби нијесу могли задоста
одупријети. Турци овладаше срп-
скијем земљама и извођаху велик
притисак над Србима и њиховом
вјером. —

Па с тога, који су имали
какву власт у својим рукама, и
који су располагали већијем
добрима одбјегну од православне
вјере и почну се турчити, и
примати вјеру мухамедову а за-
држаше свој језик и обичаје.

На овај начин дакле поста-
доше и појавише се међу Србима
три вјере и то: *Православна, ри-*

мокатоличка и мухамеданска, а задржавши језик и обичаје, —

ни најмање неразликујући се један од другог. —

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗ.

„Prava djece s osobitim obzirom na brak, obitelj i nasljedstvo Po izvorih i inih mnogobrojnih pomagalih. Napisao Vilim Graber, viećnički tajnik kr. banskoga stola u Zagrebu. Nakladom i troškom pisca. U Zagrebu. 1893. 8-o str. XXXII i 825.“ —

Досијесмо тек данас прочитати овај нови пород, што га зачео плодносни ум и извело научно перо честитог сународника нашега г. *Вилима Грабера*. —

Књига је то од преко 825 странаца у великој осмини, која с првијех редака живо запима читаатеља, пошто је *угледнијем и језику* која је сама довољна да оправда пишечев избор такове радње.

Ова радња неприкорном *јасноћом* и *редом* прати читаоца преко стољећа, од најзабитније *давине* до нашега доба, повједавши различите *установе* у половину брака, *права дјеце* и *нашљедства* њихога напрам народнима или тачније мјестнима законима и подавши читаатељу *чисти појам* о разнијем законима, а нарочито од онијех наше *српско-православне* цркве, кано и о *приватном угарском* и *аустријском* праву, у којима је г. писац на темељу ваљане проуке књижевне потпуно монографично обрадио установе *брака, права дјеце* и *нашљеднога права*. —

А при својему повједању г. писац очитује велику опширност наука и образованости, да му се чудом чуде, који му познају младост, како му ова непријечи, да своје мњење развија кријенцима разматрањима, што му повећавају *важност*. —

Спадајући овакова радња по садржају свому у област *правијех наука*, ми налазимо умјестнијем бацити

брзи поглед на њу и упознати наше читаоце са њенијем садржајем.

У *уводу* испитује г. писац основне правне знаности, појам и бивство *наравнога* права, адатак *истога*, дијелове, *вриједност* и разлику између њега и науке о *наравствености*, за тијем *право позитивно*, потребитост *истога* и разлику између њега и *наравнога* права, — *филозофију* права *позитивнога* и разлику између њега, те *наравнога* права, даље приказује *преокрет* у темељима правне знаности и *намет повјести* о развоју права.

У *првој* књизи представља нам *основне* установе *брака*, одношај *ћене* према родитељима, *уредбу* *нашљеднога* права са *гледништа наравнога* права; у *другој* књизи са *гледништа* *наравнога* права и *поређује* — *компаративне* — *етнолођије*; у *трећој* књизи *разправља* обзиром на *риско* право, у *четвртој*, односно *петтој*, *шестој*, *седмој* и *осмој* књизи обзиром на *црквено* *католичко*, *источно православно*, *евангеличко* *протестанско*, *дотино мађарско*, *аустријско* те *израелско* и *мусуламско-мухамеданско* право.

У *дијелу* о *браку* *разправља* г. писац *појам*, *бивство* и *сврху* брака, *сакраментално* *својство* његово, *способност* за *склапљање* брака и *брачне* *запреке*, *укинуће* *брачне* *зајединце* и *запријечење* брака.

У *дијелу* о *правима дјеце* према *родитељима* *описује* г. писац *извор* *правнога* *одношаја* *измеђ* *ћене* и *родитеља* *законскијех* и *незаконскијех*, *појам* *ћене* *незаконске*, *њихово* *обзаконење*, *адопцију* и *опсег* *њиховога* *уздржавања* даље *разјасњује* *права* *ћене* *законите* и *незаконите*, *обзаконење*, — *леgitимоване* — *адоптоване*, *непођене* и *за* *одхрањење* *узете*.

У дијелу о *наследном прѣву* представља појам наследства и легата, способност наслѣдити, узроке неспособности, кријепост прихваћа наследства, даље разправља опоручно наследство, појам разположбе задње воље у опће, опоруку и запис — кодицил — њихове формалности и садржај цовјербине, безопоручно наследство дјецe, изнимке опћега наследства, нужни дио ђеце и ост. —

Извори на основу којијех је г. писац ово дивно дјело израдио, споменути су у самоме дјелу, те ови су, у колико их ми познајемо врло богати и како се је госп. писац њих држао, то можемо овђе сигурно и с прѣвом рећи, да ниђе у тому свому дјелу *странаштине* ударио није; примјерком у том послу служило је г. писцу и *најважније* и најваљаније *канонично* дјело у *православној* цркви Synthagma p. Fotija, које наиме показују каквијем су *нашом* суглашавани били цркви и *нашим* закони *бизантинскијем* царства.

Циљ ове радње указан је самимјем г. писцем у *предговору* реченога дјела, те *циљ* је тај доиста узвишен и ми од све душе радујемо се, да га је г. писац достигнуо, те ће се барем тијем јавити свјесно изпуњење дужности на законеким темељима, обезбједити ће се уживање законитијех прѣва и ограничити ће се сваки са-

мовољни поступак појединаца, који, оснивајући се на опћем *незнању* закона, и у цркви, као и у сваком другом опћинству, руше законити поредак и крње туђа прѣва ради достигнућа својијех *себичнијех* циљева. —

У овијем краткијем потезима чини нам се, да смо достатно показали *важност* труда г. в. *Грабера*. Кома је стало (а морало би бити свакоме, а особито правнику) да се упозна са правом *источне* цркве наше, *значајем* и *духом* његовијем, гледе *ђеце*, *брака*, *обитељи* и *наследства*, нека чита дјело тајника *Грабера* и добиће *јасан појам* о тим правима.

Ми смо са особитијем задовољством прочитали то дјело и дошли смо до убјеђења, да је оно сваке похвале достојно и да је кадро задовољити свакоме и најстрожијем знанственом захтјеву. Ако се обазremo на *стања* у *нашој* правничкој књижевности ништа баш *подобнога* немамо, те да до јучер готово ништа знали нијесмо по праву наше *источно-православне* цркве, као и осталијех у *нашој* крајини ваљано признатијех цркава и онцјех цркава у *Босни*, *Херцеговини*, *Црној Гори* и *Србији*, ми морамо изјавити г. *Граберу* нашу благодарност на томе његовоме красном дјелу, те живо му на душу ставити да и даље устраје у своме научноме раду.

Вуковар, на Дунаву о Илињу 1894.

Милан Павлов Јовановић,
академик.

З В О Н О.

Јулија Лиметра.

Посрвио из „Кіевлянина“ Н. С.

У Ландфлерској парохијалној цркви бијаше старо звоно и не мање стар свештеник.

Звоно даваше само зврчање, тако да је звук његов слично тресућем се гласу увеле старице.

Тужно, звоњење благовјести нашало је туробност на околне насе-

љенике и пастире тумарајуће ту по пољима.

Начелник, опат Коранапен, негледећи на својих 75 год.; бијаше још врло снажан старац; Његово ружичасто брицаво лице, урешено дугим бијелим косама, потпуно сличнима на прело, које су преле Ландфлерске бабе.

— бијаше пуно ђетинске наивности и безазлности, цјело га његово стадо обожаваше због његове добросрдачно-сти и добротворности.

Кад је наступио рок 50-то љет- њега јубилеја свештеничке службе опатове, парохијани намисле учинити пристојан дар цркви, да би достојно просветковали ту годишњицу.

Три црквна старца (старешине) тајно покренуше скупиљане новаца, а када сабраше 100 „екју“¹⁾ однесоше их опату с молбом да би отишао у град и купио ново звоно. Ово је не- исказано дирнуло старца: — Ђецо моја — узрујаним гласом проговори: — драга моја ђецо... ово у истину Господ Бог, који... тако рече... њеким начином...

Даље опат не бијаше у стању продужити; душе га сузе срће, његово лице просија, а уснице маши- нално шапугаху: „Нинџ отпушаси раба твоего, Владыко, но в заводу тво- ему съ миромъ“.

Слиједећег дана опат одреши се на пут. Морао је проћи неколико врти пјешнице до ближег мјеста, одакле намјераваше дилижансом одве- сти се у град.

Чудно бијаше вријеме. Стабла, којима с обје стране пут бијаше за- сађен, њежно шапугаху, колебајући се лаким пријатним вјетарцем; сунце гријаше, но није пекло, и високо по небу летаху јата птичица разпрости- рући по ваздуху весело цвркутање.

И стари опат, већ унапријед ку- шаше будуће свечано звоњење новог звона, живо корацаше унапријед, хва- лећи, као што је некада, св. Франци- ско, Господа и чудеса његова стварања.

На неком растојању од стације, дилижанс опази, на крај пута, онаква кола као што бивају код обилазећих пјача. Не далеко ваљао се стари коњ, по прилици изгледаше да је пао. Лежаше на бок, главом узвраћеном далеко у назад, очи бијаху му широм отворене, други му се бок високо на- дуо, а ноге му се истегнуле унапријед.

Ови жалосни прикази смрти, до- пуњавале су двије полуживе слике — старца и старице; замотане у одрпине врху изношеног ружичастог трико, сјеђаху на крај јендека и, очевидно сјетни оплакиваху њихову погибију.

У то вријеме са дна јендека иско- чи дјевојче, петнајесто годишње и на- гло приступи копату.

Дајте, оче, милостињу, Христа ради, дајте! на разијев продужи она.

Њен глас олако промукли, но уједно њежан, звучаше као циганска пјесма.

Бијаше одјенута једином прљавом кошуљом и кратком црвеном рокљом: лице њено бијаше боје устројене коже, али за то она имајаше пар великих, црних, кадивастих очију и усне — као зреле испашке трешње. Њене загореле руке бијаху бојадисане пла- мама бојом; дугачке, црне косе више него бијаху сабрапе у кожни обруч и кадјеви разилазаше се по обијема стра- нама одуого лица, што је њу чињело да потпуно сличи на египатске слике.

Она одвлачући кораке, извади из своје ћеснице новац од два сѹ; но уочи њевојку, заустави се и започме је расштитивати.

— Мога су брата, рече она: — уапсили... Окривљују га рад краће кокошак... Он нас је хранио, и сада... већ су два дана, како ми ништа не једосмо.

Опат спусти обратно у ћесницу она 2 сѹ а извади сребрни новац.

— Ја настави убога: — прика- зујем вјештине, мати зна бајати и гатати на карте. Но нам запријетише у граду тјерати наш занат, због тога што смо се много изложили. Ево нам и коњ пропаде, што да радимо?!

— Но зашто не би сте цотражили себи рада? — упита опат.

— Људи незнам зашто боје се нас, — п избјегавају нас.

Но, а затим... ми нијесмо изу- чени никаквој работи, ми само знамо приказивати разне комаде. Кад би смо ми имали коња и мало новаца, да би се преобукли, могуће би нам било које како живјети с нашим за-

1) Што код нас талијер. Ур. Пр.

натом. А саде, што? — морамо умријети.

Опат и сребрни новац спусти у ћесицу.

— Љубиш ти Бога? — упита он.

— Љубићу, ако нам он помогне.

На те ријечи опат је оћутио тежину ћесе, привезану о његовом појасу у којој су се налазили новци предани њему од парохијана.

Убога међу тим не снимаше очи с њега, ватрене очи циганке. Напосљетку опат, упита је:

— Јеси ли паметна? —

— Паметна сам?!... зачуди се циганка. Неразумјеваше што то значи.

— Изреци: Господе, љубим тебе!

Ђевојче мучаше. Низ образ текле су јој крупне сузе. Тада опат раскопча своју хаљину и одржаши ћесу новцима.

Циганка ухвати се за ћесу с мајмунском итрином и одма проговори.

— Оче, ја љубим вас.

Затим она одтрчи к старцима, који су непомично сјеђели на то исто мјесто, још плакајући.

Опат крену на пут, размишљајући о великој сиротињи, у коју Богу би угодно подвргнути мноштво својих чеда. Он мољаше Саздатеља да просвјетли ону малу циганку, која очигледно, незнаваше никакве религије и чак може бити, да се није ни удостојила св. крштења...

Но ту старац сјети се, да у град отићи већ нема рашта: и нико већ новаца нема да купи звоно!..

И врну се...

Саде он никако немогаше доћи к крзлогу, аквим се начином, ријешити

бијаше дати непознатој сиромашници, којекаквој путујућој варалици, толику огромну своту, тим више која њему није принадлежала.

Ојађеник замисли се рад својега положаја.

Нема сумње о томе, да је тешко сагрјешити: злоупотребио повјерену му своту новаца, а тим је нешто учинио што спада у род крађе...

Он себи с ужасом предпостављаше све неизбјеживе погибелји, посљедице свог неопростивог поступка... Но како да себи помогне? како сакрити или поправити? Ђе наћи другу стотину *екју*?... како ли објаснити своје погрешке?...

Опато тако размишљаше старац и није примјетио, како се је наоблачило небо. Примаче се олуја. Поче с тим да се полако, падати крупним капљама, криво, затим у брзо пређе у пљусак. То је, ипак, помогло опату да се неопажен провуче у своју кућу.

— То сте ви, оче? — упитаће, суверетнувши га стара слушкиња. — У град, значи, нијесте се одвезли?

Опат слаже:

— Одоцнио сам за дилижансу... но ћу сјутра...

— Но чуј, не казуј никоме да сам се ја већ повратио.

Другог дана опат обреди службу. Цијели дан пресједи у затвореној његовој соби, и није се могао рјешити да се прошета по врту.

У јутро слиједећег дана послаше по-њ из другог села, да би дошао помолити се над умирајућим.

— Оцадома нема! — отсијече слушкиња.

— Не, не! овђе сам! — не мога̄ одољети опат.

На повратку сретe једног од његових најпобожнијих парохијана.

— А што, оче, сретно ли се одвезосте?

Опат по други пут слаже:

— Врло добро, драги мој, врло добро!

— А какво је звоно?

Опат с нова слаже. Аох! осјети, да ће се убрзо прорачун његове лажи побркати.

— Великољепно, друже, великољепно! — А какав-ли му је звук, — само чудо! Удариш ли нањ палцем, одма загуди, и то тако дуго, да ти се чини, е краја му бити неће...

— А кад ћемо ми њега виђети?

— Брзо, мој сине, **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ** треба нањ урезати неке слике из св. писма, а затим га осветити. Неко наравно, изискује се за то времена!..

— Стефанијо! обрати се опат к својој слушкињи, врнувши се дома: — кад бих продао столац, сат и спремњак, што је у мојој соби, како мислиш, би ли се могло добити 100 екју?

— И, оче! једва и три! Све ваше покретно не вриједи, дозволите рећи, ни изједена јајета. — Стефанијо! Ја нећу више меса јести, јер ми зло чини.

— Оче! — узмучено старица: — Нешто му је хрђаво! Сигурно је вами нешто на души... Од како дођосте из града, да не будете у-њ ни пошли... Што је с вама?...

Она је тако радознало на њега гледала, и обасипала таквим мноштвом питања: те је свршило тим, да јој је све казао.

— А моје све више добро срце, машући главом, прговори старица. — Али, оче, није фајде зато своју крв кварити. Ја ћу се како год постарати прекрити ово дјело, док ви не нађете што екју.

Збиља, слушкиња смисли причу, и ову свим љубопитљивцима казиваше. По опремању, видиш ли, неотично разбише ново звоно, те га је требало прелити. Пошто га прелише, оцу суну у главу, да ли да га пошље у Рим к св. оцу на благослов. Он га је и послао, али, тај пут није баш близу...

Опат јој дозволи говорити, све што јој је угодно, али сваког дана све то више осјећаше се несретнијим. Сувито што је он непрестано пребављивао себе у лаж, и држао се је одлучним за лаж своје слуге. Клоњу старац под теретом свих тих невоља, и мало по мало његови некада пунани образи, потавњеше и покрише се мртвачким блиједилом.

Дан, назначени за прослављање јубилеја опатова и посвећење новoga звона, већ је давно прошао, а звона нема па нема. Парохијани су се неизрециво чудили том задоцњењу. Поче појављивати се незадовољство, и зли језици сташе бeблетати сваковрсне петљаније. Ковач Фирингул, на примјер, увјераваше, да је видио опата под град у друштву некаквих жена, и с увјерењем прибављаше:

— Ја вам истину велим: он је новце профуќкао, то је факт!

Противу опата саста се цјела партаја незадовољника. Често му се пута дешавало да ћутајући гута уврједе, кад би се десило да прође

кроз село; и не ријетко, овај или онај из његових некадашњих вијерних епнова, сретнувши опата, и не мишљаше скинути капу, тек само подсмјехљиво погледиваше на њега пратећи га вражјим шапатам.

Ово је још више узрујивало несретнога старца, ком и без тога не даваху мира непрестана грижња савјести.

Међу тим, у дубини своје душе он признаваше, да се његов поступак несмије сасвијем назвати злим! Те се је он невољно ријешно, да је о томе и размишљати већ безвремено!

И он тим себе тјешијаше, што може бити, да му је сам Бог надахнуо ону мисао да учини онако добро за несрећно дијете, да би с тим у њему пробудио свијест о себи и упустио луч свијетлости у његову тамну душу. И опату поред тога још све једнако лебдијаху оне црне очи пуне суза, кадивасте очи мале циганке. Ал, и пак његов положај настајаше све више и више несносљивим, и и не обзирући се на никаква утјешенја: признавање своје кривице развијало се је све више и више у души опатовој

На посљедку, сиромак старац, малакса. Те ће једном, иза дуге молитве, рјешити се, да се ослободи од тешкога, као бреме гријеха — јавно исповједи пред лицем својих парохијана.

Сљедујуће неђеље опат, пошто прочита еванђеље, поине се на предикаоницу. Бијаше блеђи, но икада, и након дугога усиљавања поче:

— Драга моја браћо, моја ћецо и пријатељи, ја оћу да се исповједим пред вама....

У исти час са звоника проспе се звук и продужаваше се за тим са необузганим таласањем, те се разлијегаше чисти прозачни сребрнасти звуци, којима напунише се сводови старе цркве. Све главе окренуше се, и пројури по редовима вијерних опрезни шапат:

— Ново звоно! ново звоно!...
— Не ли то било чудо?... Може бити, да је Бог послао ново звоно прео својих ангела, да спасе част свог вјерног слуге?

CRNOJEVIĆ

Или је Стефанија испричала тугу свога старог господина, двијема угледним Американкама, — знате, онима што живу тамо изван, недалеко од цркве у раскошном замаку?... Може бити, да је њима обвезан опат Корантен за тако пријатно изненађење?..

По томе, може се пријед вјеровати другом објасњењу, него ли првом...

Како му драго; али ландфлерски становници на тај начин и не чуше исповјед опата Карантена и до сада не знаду што им је стио рећи. —

III. Д И О.

ЗА ПОВЈЕСТ, ОПИСЕ И СТАРИНЕ.

МОНАСТИР ДОБРИЛОВИНА. 1)

Кратко вријеме бављења у Манастиру Добриловини није ми никако допуштило подробније описати и пред очи свијету изнијети опис овог манастира, ове српско-православне светиње, — као и то, што нијесам имао прилике говорити с оним, упитати и распитати оног, о њему, његовом постанку, животу и судбини, који би

1) У библиотеци грофова Уварових у селу „Порѣчье“ Можјајскога ујеада у московској губернији, храни се једна књига под насловом: „Молебникъ или Богородичникъ т. е. Канонъ пресвятой Богородици въ 8. гласовъ.“ Ова је књига из године 1602. у 118. листова, а понешена је њеким, без ичијега знања, из нашега манастира на Цетинѣ. У њој се налазе њеколика записа приближена њеком српско-словенштином, између којих се налази и то на листу 118. с друге стране књиге.

Ове је записе из споменуте књиге преписао, и — као што се у кратком писамцу чита: —

„Подносена Его Высокопреосвященству Митрополиту Червогорскому Митрофану сия лѣтопись Цетиньскаго манастиря отъ Архимандрита Леонида намѣстника Троице-Сергиевой Лавры на память въ день посѣщени Лавры Сергиевой 23. Юля 1888. года и для сообщениа Ихъ Высочайствамъ Князьямъ Черногорскимъ что было имъ обѣщано во время ихъ посѣщениа Лавры въ Юля 1888. года. — Архимандритъ Леонидъ.“ Био је он и Настојатељ „Славянскаго Подворья“ у Москви. —

Исте пак записе нами је појерило Његово Высокопреосвященство Гос. Митрополит Митрофан, и пошто се у првоме од њих спомиње „Василіе іеромонахъ отъ манастира Добриловина,“ који је рек' би први од овије записа и написао: ми смо нашли за сходно, да их баш на овоме мјесту објелоданимо, па да за њих и други наш свијет знаде. — Они дословно гласе овако:

„Л. 118. об. Да се зна како Божию милостию въ монастырь свягги, зовоми Цетинѣ пръвсвещенный Патріархъ Пекскій Кѣрь Арсеніе при Митрополиту Висарионѣ Черногорскомъ и при Игуменѣ Сави и Еромонаху иклицарху Теодору и собратіями а азъ грѣшный проигумень Ва-

иолье ишта знавао о томе ми што тачније, истинитије и беспристрастније казати.

Стара предања о овом манастиру, т. ј. о његовом постанку, као и о мијенама живота, различита су. Пошто се извјесно није знало, нити се још зна, како је саграђен, ко га је саградио, ко га је чим помогао, или повод подизању учинио, то сваки у

силіе іеромонахъ отъ манастира Добриловина, тогда приходъ съ тымъ есаіемъ на Цетинѣ, и тогда да съ ми прѣсе свитыне писаниі на духовное исповѣданіе на чръную гору и на приѣде, и на племена, иже што хоцетъ исповѣдатисе, въ лѣто 7158. (1650).

Тогда прими кесарева војска васа Кривош и Пељ градъ и ина мѣста многаа. И придоша со старіемъ, четири калуђера негова на ноћи: прво Хація Василіе Јеромонахъ и архидіаконъ Данило и Викентіе и атанасіе дасекаль, и сташе 4. дніи на Цетине и отголе се врати на трагъ преко Цвца у Никшиће.

л. 118. об. В лѣто 6998. (1490) ирестави се монахъ Јовъ Црноевикъ. В лето 7 тисуцно 155 (1647), како бистъ прва рать. Ва лѣто 7175. (1667), како бистъ велики потресъ. Ва лѣто 7152 (1644) како бистъ потопп 8 монастыру на Цетине. Ва лето 7193. (1685.) претави се владика рѣвимъ Болоевиѣ, и то лето погибе Бао Пивланинъ зъ дружиномъ отъ проклетаго Сулеймана паше изъ Бушата, и пороби монастырь ниде ница не оста. Ва лето 7195. (1687), како прими (Генераль Примо) генералъ нови поче га бити, на усѣкновение Иованово и узета за месець. Ва лето 7188 (1680) како 8зе Султанъ Мемедъ Кандію глаголеми Кривъ, и то лето умираи се Царь и Дуждъ (Дождъ Венеціански).“ — Уред.

причању „наврће воду на своју воде-ницу;“ — те је тешко доћи било до правог сазнања и чистог увјерења о историјској прошлости овог манастира.

Њеки, који са успјехом не могу говорити о икаквој сарадњи и припо-моћи својих предака при радњи овог манастира, удаљавали су, а и данас удаљују, његов постанак чак у стара времена, те са убјеђењем тврде, да је овај манастир задужбина некојег од чланова лозе Немањића, указујући сличност плана овог манастира са планом манастира Мораче, који је задужбина Стевана Вуканова Немањића; а они, којима старина постоји од давних давнина са сјајном успоме-ном прошлости, старају се придобити себи, под именом својих старих, по-хвалу приликом грађења овог манасти-ра, доказујући, да је неки њихов ста-ри учинио повод грађевини, или га саградио, или бар припомогао; — па чак га и именом спомињу.

Али то није тако. Ништа је овај манастир саграђен за владу Владке Немањића, нити су претци свијех доказивача припомагали у његовој радњи. Година, кад је грађен, још није позната била, бар мени, а мислим, ни другоме, пошто нијесам ни-гдје читао годину постанка његова. Натпис, који се налази одма више улазних врати изнутра, или нијесу лица, која су посјећавала овај мана-стир, умјела прочитати, или нијесу свраћала пажњу на њега, пошто је доста трошен и истрљан; — тек до сада није још на јавност изнешен.

Ја тврдим, а с чистим и потпуним увјерењем могу тврдити, да је овај манастир саграђен 7118. г. од ств. свијета, што одговара 1610-ој г. од рођ. Христова, — коју сам годину нашао у истом натпису. Она, и ако је доста покварена, дала се је с вели-ком помњом прочитати, као и цио натпис, без неких појединости, које смисао не бркају. (Овај натпис напри-јед ћу навести са узредним објашње-њем). Тако ова светиња броји од свог постанка до данас 284 године, што

су многи, овамо разабранији људи, приближно погађали.

Постанак овог манастира тврдо је везан са постанком и разорењем цркве у Пољима на којем је темељу наш Господар Књаз **Никола** подигао нову цркву 1893. г.; јер народна при-ча вели да је најприје подигнута била ова црква у Пољима, која није дуго времена живјела животом, него је безбожни Турци разоре до темеља; па онда православни народ у овом крају, подгријан и опет истом жељом за црквом, науми потражити такво мјесто за своју богомољу, које би би-ло неприступачно непријатељском до-ласку, те да би се одржала својим животом, а он се у њој Богу молио и кријепио душевном храном. У тој жељи и мисли нађе ово мјесто у *Добриловини*, ће и сагради цркву. Вјерован је, да је баш тако и било у *Тари*; — јер да је овај манастир био имао удобнији за приступ, сна-шла би га иста судбина, која и мана-стире: *Довољу* и *Аранђела* 1875. г. кад се ње доде опалени с десне стра-не *Таре* и *Турској*.

Заиста је ово мјесто, ће се на-лази манастир, једно од најнепрису-пачнијих насељених мјеста у нашој Књажевини. Са југо-западне стране спушта се велика пространа увала к р. Тари, која подједнако високе врхове с десна и с лијева упушта к р. Тари до изнад ње, те овај мана-стир закриљују од југо-истока до сјеверо-запада. Ова увала до обале р. Таре саставља једну повећу брежуљка-сту равнину, на којем се земљишту налази манастир. Са сјеверо-источне стране наднијели су се над р. Таром високи планински врхови у са свим етрменом правцу и у блиској близини самог манастира, који се протежу обалом ријеке; те га опкољавају од сјеверо-запада до југо-истока. Дакле, ово је мјесто опкољено са сваке стра-не неприступачним кршевитим брдима, обраслим борјем; само што има малу простругу к југо-истоку и к сјеверо-западу, т. ј. к улазу и пролазу р. Таре.

Један пут води к Пољима преко кршевитих и опасних за путовање стијена Соколовине, куда је пролаз зими више и више пута спријечен снјегом. Други пут води низ р. Тару к Шаранцима, а трећи управ уз увалу преко планине у Шаранце и друга мјеста. Као први, тако и ова два пута доста су крпетна и врлетна, а зими, готово, виши дио затиснута снјегом. Те ово мјесто зими врло мало има са иским саобраћаја.

Само ман. здање налази се на једној врло малој пољаници. Саграђено је нешто слично грађевини ман. Мораче, само што су унутра у муш. припрати упуштена два зида с десна и с лијева. Подножје црквено са свим је изразбијано и рупасто. Сводови, као и зидови црквени, који су исписани били светитељима, иштећени су душманском руком. Црквено је здање саграђено од туха (сиге) и од љутог камена. Над амвоном је подигнуто кубе са врло уским прозорцима. Овај манастир, заштићен је од неприступачним врлетима и пролазима — по предању — очувао се до потоњег рата од навале турске, т. ј. од ватре и раскопавања — можда — што је био у турској граници; али се је због многих својих неприлика кварео и поставао трошан. Најпосље 1877. г. Афие-паша га је опалио при походу преко Шаранаца на Језера, због тога, што се је Добриловина била одметнула од Турака. Али и посље тог незгодног времена одржао се је својом грађом и са трагом вјештачке руке живописца. Натпис није веома оштећен крвничком руком, пошто — може бити — Турци му нијесу давали неке важности; само је током дугог времена и влагом, којој је био изложен више пута, будући је кров његов често собом пропадао од трулежа, те пропуштавао кишу и манастир остављан непогодностима, истрошен, излизан и покварен. Тај натпис, којег сам са доста труда прочитао, гласи овако:

„Благоволѣнемъ оца и поспешенѣмъ сина и сввршенѣмъ вѣсестѣго

духа сѣиі стїи и божаствени храмъ (...) ²⁾ великомученика и победоносца (...) георгїа сагради се трудомъ и подвигомъ, оца игумена нажима ерѣмонаха са братиами яже о хсе въ лето зїїї поче се месеца марѣта д дїѣ а саврши се месеца септемретия и дїѣ и паки поче се писати месеца априлиа иї дїѣ ва лето (...) ваображени ва сия нуждѣна времена и са приложениемъ воеводе радича милошевића и с племеномъ его и са приложениемъ кнеза милована лазаревића и протопе радула са братиами (...) и са приложениемъ кнеза вукића вуковића са братиами дое (...) вићи и са приложениемъ кнеза херака радонића и са племеномъ его и са приложениемъ (...) кнеза дри (...) ића (...) са племеномъ и са приложениемъ кнеза воина радуловића с племеномъ его и кнеза павла вуковића и саврши се месеца августа иѣ дїѣ.“

Ово је дакле године постанка њезевине. Година 7118. од ст. св. или по грађанском бројењу 1610., јест година, кад се је саградила ова црква; а њезино грађење трајало је од 4. марта до 11. септембра исте године. Годињу, које се је изобразила, никако нијесам могао прочитати, као и мјеста забиљежена у натпису, пошто су, или затрљана, или избрисана, или трошна, — тек их је немогуће прочитати. Али се даје мислити, да је изображење њезино вршено сједујуће године, т. ј. 1611., од 18. Априла до 12. Августа.

Изгледа, да је овај манастир према величини своје грађевине био доста богат, једно то: што је у току кратког времена саграђен, као и исписан, а друго то: што је био повећи број приложника. Горе именовани приложници у натпису: војевода Радич Милошевић, кнез Милован Лазаревић, протопоп Радуле с братијом својом, кнез Вукић Вуковић, кнез Херак Радонић, кнез Дри(...)ић, кнез Војин Радуловић и кнез Павле Вуковић били су тада поглавари оближних

2) (...) Под овим знаком забиљежен простор није се дао прочитати.

мјеста овог манастира; али нијесу они само собом принијели прилог на олтар ове цркве, него и њихова племена и братства, као што и натпис свједочи. Поменути приложници налазили су се, како с ону страну р. Таре (у Турској), тако и с ову страну (која је тада припадала Турској), али чисто извјешће о њиховој подјели нијесам могао сазнати, пошто свак вуче к себи.

Вријеме, кад је грађен овај манастир, било је паћеничко, као што нагласује и натпис; али није само то вријеме, него и цијело оно доба од њихове подјармљености до ослобођења неког дијела, т. ј. оностраног краја р. Таре. У овом манастиру је живјело повише калуђера, као што вели и натпис: трудом и подвигом она игумена Јакима јеромонаха са братијами... који је био главни покретач ове радње уз незажаљено поднесење мукџа и рада за ову свету обитељ.

Много су нам прекорисни били за народни опстанак и одржање православља у овим потлаченим крајевима, а и по свему српству, наши стари калуђери; много су труда и муке подносили за себе и своје стадо; много су горких часова искусили за свога жпвота кроз опсег дуга времена; много су пута са жалосним срцем гледали, ће им од неврјерне руке гори светиња — храм божији, па се опет враћали на згариште и с трудом га поправљали; много су искушења поднијели; много мукџа претрпјели; много су учинили за нас — а ми њима за таква добра још више дугујемо за обесмрћење њихова имена и спомена међу нама. Задужили су нас дугом, којег им требамо одужити, и ако они нам то не препоручише и за то не радише дневноноћно, и ако то нам ће-год не оста-

више аманетом у завјештају. Дуг је такав, којег ће им Бог правенни и милостиви одужити, награде им учинити и дуг отплатити за труд и поборство око одржања Његова имена међу својим вјерним народом; а ми нијесмо у стању, — што ће нам Бог и они великодушно опростити, јер смо се одазвали достојни њихова труда и подвига у њиховој радњи, цијељи и настојавању.

Стање овог здања доста је жалосно, изнутра изразбијано а с поља доста трошно; у утварима црквеним сиромашно. Да нијесу посље потоњег рата учињене неке најнужније поправке око њега, можда би се већ до сада обрнуо, јер је више пута и за дуже времена био изложен непогодном времену. Све му је и допринијело оваково стање. — Али се је надати, да ће у просвјешени Господин Митрополит Црногорски узети, да се учини све, што буде требало око овог манастира; те да пропјева ова стара народна задужбина на бријегу Таре валовите.

Са сјеверне стране овог манастира била је једна повелика кућа, којој се и данас познају зидине; али је давно пропала. Године 1877. Афиспаша затекао је овђе два велика чардака, која су пропала жртвом немилосердне турске руке. Данас само налази се једна мала, жалосна кућица, ће пребива настојатељ.

Говоре, да је овај манастир имао повећи број старина, као: рукописних и штампаних књига, пергамената и других црквених ствари, које је све пропало од грозне руке кивног душманина и мучно пролазење кроз дуго вријеме.

О поводу оснивања овог манастира постоји народно предање: У то

доба цијела ова околина била је насељена све самим Србима прав. вјере. Ђежеви појединих општина и племена окупе се, да се споразумију и договоре, ће ће градити цркву. На договору предложе, да се тражи такво мјесто, које ће бити скровито, заклоњено и усамљено, ће неће бити Турцима под ногу и на путу, и ће је тешко и неприступачно доћи непријатељима, те за такво мјесто најцјелисходније нађу *Добриловину*, ће је тада живио неки *Доброје*, који је пријешао овамо — по причању — с Чева. На договору одреде, да сви буду у *Доброја* на *Ђурђев-дан*, његово крено име, па да га замоле, да им то мјесто уступи. Тако и учине. На *Ђурђев-дан* сви буду код *Доброја*; те га замоле, казавши му своју намјеру, и да му он бира да бира од *Гостиловинце* (десне стране р. Таре, у Турској) до на врх *Мојковица* с обје стране Таре, ће-год хоће за то његово. Он им радо по вољи учини, и узме у размјену велики простор с обје стране р. Таре од *Калудре* до на врх *Гојаковића*; али под тим увјетом, да и он приложи цркви, као и они, и да његово име буде прво у натпису. После, пошто су саградили манастир, говори се, да су га преварили, те његово име записали најзадње.

У натпису никако његова имена нема, ако ријеч *дое(...)* *вићи* не гласи *Добројевићи*, коју нијесам могао разумјети друкчије, осим као што сам је у натпису навео.

Овај манастир — по предању — није никако горио од Турака никад,

до 1877. г., али је кров више пута на њему старао, поставао труо и опадао, те влага штетила црквене зидове. Говоре, до тада, да је био богат са црквеним стварима, којих је од тада а може бити и пређе, нестало: али су изгорјеле, или нечовјечном руком сакривене.

Данас овај манастир има и нешто земље у истом мјесту и по др. селима, велики дио планине и шуме; а има нешто и у Турској. На ман. земљи у *Добриловини* живе од 10—15 кућа, које земљу држе под арендом. —

Нек ми се опрости, што овако укратко излажем појединости овог манастира; јер нијесам имао срећније прилике, да га у цјелини изнесем јавности, што заслужује и што би требало учинити. Али то, ево, остаје на оног, ко буде у томе срећнији; ја сам у томе имао згоде и времена, да изнесем, што треба и што није учињено, у корист спомена, имена, живота и будућности овог манастира, овог светог храма, посвећеног св. великомученику и побједоносцу *Георгију*, а не *Успенију Пресвете Богородице*, као што су до сада многи мислили и говорили.

Мени је с овим описом само била главна намјера изнијети у штампу *натпис*, који још до сад, можда, нико не прочита, или бар на јавност не изнесе; — што чиним и на чем остављам задовољан.

Ан. Јовићевић,

учитељ.

ГАВРИЉЪ МІЛОСТІЮЕ БОЖІЕЮ АРХІЕПІСКОПЪ ПЕКСКІЙ ВЪ СЕМЪ
СЕРЬБЛЕМЪ Й БОЛЪГАРОМЪ Й СВЪМЪ ЙНЫМЪ СТРАНАМЪ Й
ЗАПАДНАГО ПРИМОРІЯМЪ ПАТРИАРХЪ.

іс. | ѿс
ні. | ка

Смѣрніе мое пѣшетъ въ Богоспасенѹ Епархію, еже зоветсе
никшиѣ ѿ плану ѿ колашиновиѣ ѿ морачу еже естъ кадилюкъ
приеполскѣи, преподобнѣишимъ игуменомъ свѣщено инокомъ і ино-
комъ благоговѣннѣишимъ протопопамъ честнѣишимъ священникомъ
инже въ хрѣста Бога благовѣрнѣишимъ хрѣстіаномъ, воеводамъ, спа-
хїямъ кнезювамъ, ѿ всѣмъ православнѣишимъ Хрѣстіаномъ, вели-
кимъже ѿ малѣи благодарѣ божїа ѿ помощь светлѣи хъ Србьскыхъ
просвѣтителѣ Богу, са васемъ въ мѣ, по сїхъ вѣстовѣ буди како
дадох ѿ благословїихъ више речену Епархію, владїке захолмьско-
му курь василїю, шче дръжао покойнѣи владика максимъ, ѿ свѣто
почивши владика павсен Богу имъ вѣчнаа паметь, такиже при-
мете са усрѣдїемъ више реченаго владикою, ѿ чтаму творите
подобну, како законѣ своему мѣтрополїту, ѿ что естъ уреченѣи
владическѣи, хакъ ѿ милостїи, ѿ благословенїе, то вѣсе са мѣ-
ростїю ѿ справите безъ въ сѣгога благословіа, како сте ѿ доселе
имали усрѣдїе такожде ѿ отїе, аще ли се обрете кой священникъ
непокоранъ, ѿ чтому урече ѿ несїмъ царевъ са мѣростїю не
плати, такови имать поудѣти клетву са отлученїемъ, аще ли хюбо
кой хрѣстіанъ бле спростїи, ѿ царевъ самѣростїю, не
плати, такови хоцетъ бити проклетъ, ѿ отлученъ ѿ церкви Бо-
жїе і от сабора хрѣстіаньскога ѿ законѣ Божїему повинуйте се
ѿ своему владїке честь творите подобну, Яко да примете бла-
гословенїе а нѣ клетву, тако да ви естъ въ разуме ѿ яко да
благодарѣтъ господа Бога ѿ покровъ прѣчїстїе Бого-матере на
васъ ѿ начадехъ ѿ домовехъ вашїхъ православнѣи хъ, ѿ пїса се
сїа сингелїа въ всако сохраненїе ѿ утврѣженїе ѿ подаде се
владїке Захолмьскому курь Василїю въ роуце въ лѣто
++з.ѿ.н.д тое ѿ рождества хрѣстова ++4.ѿ.н.д вое: ∞

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
SRPNE GORJE BIROJE
CRNOJEVIC

И павѣ икоже ѿ прѣдїелѣ, бѣло
И сїа блгословїи смо тако дае, дахъ
И блгословїи хъ, ѿ нї да небу дѣтъ
Кроме владїке курь, Василїа
више реченаго лѣтъ ++з.ѿ.н.д. в. по.д.ш.

Овђе је печат

ПРЕИ МЪЦА НОЕМРЯ КЪ ИНДКТИОН

1) Ова синѣлија св. Оца Васиљїа од Пеѣкскг Патријарха Гаврила на-
писана је на једном листу добре артије, који је дугачак 40 центиметара а
широк 30 центиметара.

2) Као што се на овом препису види с десне стране ове Синѣлије. Опет
је св. Васиљїе ишао у Пеѣ, к Патријарху, по свој прилици имао је немира
од Епархије; и Патријарх меѣ печат на њој са потврдом, и то 6 година доцни-
је пошто му је дао ову Синѣлију— јер је Синѣлија писана 7159 год, а потврда
на њој 7165. год.

Ј. Дамјановић

Примѣтба Уред. Готово над сваким „и“ има по једна тачка; —
а над „і“ по двије. — Потпис је пак у великим скраћеним минејским сло-
вима и њекијем цвијетовима. — Налази се и грчки потпис, али завршен.

ВАСИЛЕ МІЛОСТІЮ БОЖІЕЮ МІТРОПОЛІТЬ ЗАХОЛМСКІ Й ХЕРЦЕГОВСКИ. 1)

Пишемъ оуверенія ради истини да се знаеть христіанѡмъ како. бихъ некоѡ време оу ѡстроѡу оу пустинѣхъ и приложихъ оусердно свой трудъ и свое именіе непощедех Бога роди и светїе. Богородице милости ради и обнових с некоєю братїею : како се само дело каже собою и многими пакость : деаше : али Богъ помощникъ мне бистъ на васакѡ дело благо : и пишемъ за узнаніе служабникомъ црьковнимъ по мне кои служите Богу и светей Богородици оу ѡстроѡу оу студеной стене топлоти ради Божїе : да весте ѡ вї и христіанъ по мне кои оубудете шчо купихъ вели двѡ за дванаестъ гроша ипѡ. — и спажиѡа землю у добро-поле ѡ пута до реке и сьязом. за два гроша. а шчоє ѡегово било подъ лозом тоє приложїѡ црьквї и шчосамъ купио заноглицу оу милановїѡа у раича нувумила за грошь и букїлу шшенице беше шеница скупа. и у Петра Жївковїѡа шчосамъ коупио зануглицу за два гроша а више шчому самъ даѡ види Богъ и света Богородица. то све приложих и дахъ црьквї оу ѡстрогъ за ѡкрѣпленїе и утешенїе братїямъ гдемїе тамо душою и именїе кої приложихъ ѡ спенькахъ за свою душу ѡ своево усрьдїенїе и заедно дає и ѡво више писаное. — васє предахъ на руке вишнаго Бога и светей Богородици лето 1133. в. с. а. тоє тако. да се : знаеть

1) Ово ручно и завјештајно писмо св. Оца Василија написато је на једном листу доста добре артије, који је дугачак 30 центиметара а широк 21 центиметар.

2) Као што се на овоме пренису с десне стране види Св. Василије жестоко прожлиње, ко би што манастирско узео. —

3) Ово завјештајно и ручно писмо св. Оца Василија, писано је 12 година доцније од Синђелије, јер је Синђелија писана 7159. год. а завјештајно и ручно писмо светитељево 7171. год. :

Ј. Дамјановић.

IV. Д И О.

З А Н А Р О Д Н О Б Л А Г О.

П Р И П О В И Ј Е Т К Е.

Прибїлежио Симо С Терїћ из Поља.

Зла Жена.

У неком селу живјаше једна жена, која се због свога злога понашања на далеко чујаше. Тако се неки сељанинса својом женом пуште уразго-

вор о њој. „Онај човјек — говораше ; — зашто не бије ону погануљбу они њен домаћин ?“ — А жена му одговори : „И да је бије не би ништа боље било пошто је она онако безобразне нарави

купихъ, великїхъ двѡ²⁾. и све видовїѡа изаутїнице Богъ седѡхъ. и тїоби се покусїѡе неїцо ѡ нїмїѡ ѡ манастиря, ѡнїмїѡу Господѣ Богъ таковому разорїтељно невоѡхъ долъ купїу и стокѡ. са сїновїи и ва се негово именїе да му Богъ Господѣ торазїи и разсїпа вїнбєзлїцу на вєнїѡ амїнїѡ. дага трагїѡ и обєзакїѡ повоїбнє ва вєнїѡ амїнїѡ. 3)

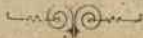
NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

а сто како си ти строг да си њу узео не би јој ништа могао.“ — А он јој се стане ругати говорећи: „Е да си ти онака бих ти сваку кѓс (кост) стуккао; а не да би ти са мном онако поступала.“ — „Е, мој драги, а ја бих могла тебе учинити манита па да ти ништа незнаш.“ — „Те су се тако они препирали, он је говорио „не би;“ а она „бих.“ — Пошто прође неко вријеме, те забораве ту препирку, оде онај човјек да оре; а жена му наручи једноме, те јој ухвати неке рибе, па се прикраде иза бријега; па кад ратар почине: она му натури оне рибе редом у бразду, поврати се на траг да сигура и донесе човјеку ужину. Но он кад почне орати, стане налазити рибе и повади их па се зачуди, и рече сам себе: „О Боже чуда! окле рибе у њиву кад оне живе у води!“ — Иза тога донесе жена њему ужину, па пошто ужина, даде јој оне рибе да их понесе кући и зготови за вечеру. — Жена однесе рибе, а он их нешто зготовити него их скрије. Кад буде вече, и дође онај ратар, и сједу да вечерају: домаћин поиште рибе од жене; а она из највишега чуда попритечи га очима и рече: „Шта то ти збориш?“ — Он ће тада — „„Камб оне рибе, што сам данас изорао?..““ — „Како будало да изореш, немој да те ко чује?“ — Опет он: „„Чуј што збори!?!.. да оне рибе те сам ти данас дао да ми зготовиш за вечеру!““ — „О, јадна будало, не живе ли рибе у води, а ти си полудио и оћеш свијет да грдиш.“ — А он одговори: „„Виђи галијоштине, ће ме оће да заманита; и очи на очи, да ме залаже!..““ те ријеч по ријеч, док се посваде и побију. — Таде она жена: „Које витез, помагај!..“ те село дотрчи на повику вичући: — Шта је?... Шта је? — А она жена: „Недајте!.. помамио ми се домаћин па оће да ме удави!“ — А он ће тада: „„Чуј те људи сакрила ми је рибе које сам данас изорао!““

— „Чујте људи! какве рибе, да се изору?!... не живели оне у води?““ — рече жена: Тада људи: „А збиља будало, окле рибе у земљу! од кога си то чуо?!“ — „„Е јесам, људи — он рече. — Тако ми Бога! — наша рибе у бразду, и дао јој да ми их зготови за вечеру, па чуј пасје шћери шта ми га чини?!““ — и крене опет да је бије. Тада збиља људи реку ѓ се помамио, па га почну везати и бити; докле им она каже шта је у ствари и како су говорили.

Газда и надничар.

Неки газда тражаше копача да му надниче тѓ тако трфеи једнога човјека који тражаше човјека да му надничи. Онај сиромах оћаше за једну надницу купити чивита, те се тако посваде да му измјери чивита спрема једног домаћег кршића: и на то оба изорао; а онај да му копа док се зече прелади. Пошто надничар тај дан копа док сунце прелади, крене да ради рад; но изтече мјесец, те газда рече раднику: „Та не остављај рад; ако је сунце заладило изгријао је мјесец, а они су браћа;“ — те сиромах ради до зоре. Кад у јутру, почни газда да мјери чивит и тури они погођени камен; но они сиромах донесе из крај воде један повелики камен, од неколике окс па рече: „„Тури и ови камен с тијем на терезије ѓ је ово брат томе камењу.““ — „Кав брат? — рече човјек: — та нијесмо ли погодили спрема овога каме-на, да ти дам чивита?“ — „„Е мој брато! — рече сиромах — та нијесмо ли и ово погодили да спрема сунца радимо?... а ја сам радио и спрема мјесеца: па тако треба да и спрема овога вишега камена изволиш турити чивита.“ — Тако дођу до суда; те суд рече газди: „Пошто је он теби наднично више но икоме и ти њему да платиш надницу више него другоме. — Какво дјело така плата“ —

ЗАГОНЕТКЕ.

(Из босанске Крајине.)

Приближежио С. Бањац посједник у Кључу.

57) Пун дочић кривих кочић';
(жлице у здјели.)

58) На теби шумије име; (листи
у ноге.)

59) Родише дјеца оца; (сијено у
плашћу.)

60) Гвоздена мара у гвоздену
граду, гвозденије просе, гвозденије
удају; (брава и кључ.)

61) Ни вјере, ни душе, а сав му
свијет вјерује; (кантар.)

62) Ја ударих у беневрек град,
а излети беневрека краљица, пак ухва-
ти за макишац град; (кресиво.)

63) Шта је у горици на једној
ножици? (печурка.)

64) Иде лаја из букова краја,
носи главу на лијеву страну; (пишча.)

65) Осам браће око пања шапће;
(котурићи.)

66) Црвен јарац по градама дие
кеће; (језик и зуби.)

67) У тигвице упртице; (плете-
нице на глави.)

68) Шуњком рије, а задњицом
жиле вуче; (игла.)

69) Угрчићи вино пију, угрчица
пагујева; (прасица и прасад.)

70) Жлица масла свему свијету
доста; (сунце.)

71) У наше анице деветере тка-
нице; (оброчи на каџи.)

72) Траву пасе овца није, самар
носи коњ није, рози су му, коза није;
(служ.)

73) Ланац говеђи, чорба овчија,
месо човјечије; (опанак, чарата и нога.)

74) Отуд иде засуканица за њом
иде потрпаница, причекај ме засука-
нице, заједно ћемо брду керити;
(овца и коза.)

75) Роди буха батину; (сјеме од
купуса.)

76) Кући иде боб сије, од куће
иде боб сије; (коза кад брабоња.)

77) Пуче бан на петров дан, кад
пуче више никад не престаде; (косац
и зече.)

78) У мртве кобиле цигаре звече;
(гола.)

79) Пун бриг бубриг; (кромши-
јери.)

80) Пун поточић зелених обој-
чић; (купис.)

81) Вјеле коке изпод пострве
вире; (зуби.)

82) На врх јеле млин меље;
(црв у дрвцу.)

83) Што по кући без дна ода;
(бјечва.)

84) Сва гора покисе, а четири
прута не могоше; (сисе у краве.)

85) Веће од града, мање од јајета,
грче од чемери; (ара.)

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРЕКОРЈЕЧИЦЕ И РАЗНЕ ИЗРЕКЕ.

Приближежио В. Радојевић. — Херцег-Нови. —

(Свршетак.)

У тек'о из гаћа. — Види: није
био дома кад су му кројили.

У који си мјесец (од кад си бређ
или бређа). — Рече се кад когод с
неустрпљењем иште штогод од јела,
е веле да би жена избила у недо-
статку тражена јестива.

У злато ти се оковала. — Види
у Вука: у сребро...

Убиј, Боже, правога (па нас не
ће)! — Реку у шали кад грми. У
Вука: удри, Боже, кривога, а прави
је одавна погинуо; — и: удри, Боже,
ко је крив!

У свакој шеници има љубља. —
У Вука: У свакој шеници има сни-
јети; — и: — У сваком житу има
кукоља. И у „Срп. дал. маг.“ има
прва Вукова (год 1870-1.)

У божју не уговарамо. — Види
у Вука: у божју се нико не меће.

У нужди је мало пријатеља.

Фала љубави!

Црна капа зло обиљежје. — У
Вука:..... зла прилика.

Чири бири, по четири; сваки
петак по десетак; на годину по сто-
тину; а кад била воља божја, (Бити
ће „божа“ по срп. нар. Уред.) онда
била пуна кожа! — Види у Вука:
Чире, мире, око тебе девет браће било!

Што има бити послѣје, нека
буде прије. — У Вука и у Капетан-
новића: Што ће бити јесенас, нека
буде вечерас.

Што је рано, то је и на рамо.

Што зна десет зуба, зна десет
друга.

Што и шуша вуку. — Види у
Вука: Што и коза прасцу.¹⁾

1) Исправци. — На страни 142. у X. свесци
„Просвјете“ неправилно су обиљежени знаци,
(„—“) и (/) умјесто овако (/) („^“). Онда
мјесто „сто и једна код пословице: „сто
пара кућу не ваља.“ ваља читати = сто и
једна. Тако исто на страни 143. мјесто „Тешко
бо ну,“ требало је да буде: Тешко бд љу.“
Најпосле изостало је се у ирци „Намеће ес
силом. — Особито су се прве погрешке увукле
због врло збијена и неразговјетна писчева
рукописа.

Уред. Прос.

ЖЕНСКЕ НАРОДНЕ ПИСМЕ.
NACIONALNA BIBLIOTEKA Сарајево.
Издавачки Дар В. Раковић.

Ђурђе и љуба му

Млад се Ђурђе на војску оправља,
Трудну љубу у двору оставља:
„Анђелио, моја верна љубо!
„Родила си девет девојака,
„Ако родиш десету девојку,
„Пред кућом ти Дрина вода ладна —
„Вежи очи, па у Дрину скочи!...
„Ако родиш чедо — мушку главу.
„А ти пиши мени на градове,
„Да му купим плуге и волове.“
Анђелија уде среће била,
Па родила десету девојку —
Веже очи па у Дрину скочи.
Бела вила са Дрине дозива:
„„Чија љуба у Дрину скочила?““
Одговара млад са војске Ђурђе:
„„Моја љуба у Дрину скочила.
„Ја се ш њоме мало нашалио,
„Она луда истин' учинила.“

Фетибеговица и кћер јој Када.

Бога моли Фетибеговица,
Да јој Бог да, да девојку роди,
Бог јој дао, родила девојку.
Нејаку је на науке дала:
Да је ујци ситној књизи уче,

Душине итар везак вести.
Душине итар везак вести.
Душине итар везак вести.

Писмо пише лепа Када мајци:
„Мила мајко, Фетибеговице!
„Куга мори по свем Сарајеву:
„Уморила и старо и младо,
„Раставила и мило и драго —
„И мене ће с тобом раставити!
„Донеси ми слађане понуде:
„Жуте гуње у мед укуване
„И жољамс¹⁾ за росе набране.“
Док је мајка понуде скупила,
Она фата коње у кочије,
Она иде белом Сарајеву.
Кад је дошла на крај Сарајева
Дигоше се голема носила:
Каду носе четир Сарајлије.
Цикну, врисну Фетибеговица:
„Мили боже, чуда големога!
„Ил' умори и старо и младо,
„Ил' растави и мило и драго,
„Ил' је моја Кадуна девојка?“
Ал' говоре четир Сарајлије:
„„Не будали, Фетибеговице!
„„Није ово ни старо ни младо,

1) Жољамс - трешња.

„Нит' је ово ни мило ни драго —
 „Већ је твоја Кадуна девојка!“
 Цикну, врпсну Фетибеговица:
 „Скидајте ми голема носила,
 „Да се мајка бар нагледа Каде!“

Сан будимске краљице.

Санак снала будимска Краљица,
 Да се ведро небо проломило,
 Сјајан месец црној земљи пао,
 Све су звезде крају одбегнуле
 Тужила се будимскоме краљу,
 Би л' јој мога санак толмачити...
 Он јој лако санак толмачио:
 „Што се ведро небо проломило,
 „То'ш остати удовица млада.
 „Што је месец црној земљи пао,
 „То је моја одсечена глава.
 „Што су звезде крају прибегнуле,
 „То ће наше одбегнути слуге.“
 То не било ни седам година:
 Краљ будимски изгубио главу
 У дубоку воју чеминскоме,
 На равноме пољу мушкетероме.

(Приближеио Симо С. Терзић у Шегина)

Нијесу паре благо.

Цмиљ' ђевојка по планини брала,
 Цмиље брала јаблан пролазила;
 Јаблану је тихо говорила:
 „О јаблане! и тебе бих брала,
 „Немам драгог коме бих те дала;
 „Но ме мајка за недрага дала,
 „За не драга ће је доста блага....

„Људи веле и гроши су благо:
 „Нит' су гроши ни дукати благо,
 „Но је благо што је срцу драго.“ —

Момче зове ђевојку.

Јаблан момче по планини брало;
 Љепосаву према себе звало:
 „Љепо душо! јеси ли заспала?
 Је сил' мене мјесто оставила,
 Као што си вазда научила?“ —
 „О! мој Мијо ће си синој био?...“
 „Моја драга бољела ме глава!...“
 „О! мој драги, не пребољела ти
 „Јесам ли ти драги говорила:
 „Да не пијеш воду са бунара,
 „И не љубиш младе удовице?! —
 „Бунар вода свака грозничава
 „Удовица — свака траварица.“ —

Ђевојка бере ружу.

Ђевојка је ружу брала — с ружом
 заспала;
 Ружу пролази младо момче — буди
 ђевојче:
 „Устај! ђевојчице — што си
 заспала:
 Ружу ти је повенула — коју с'
 убрала;
 „Држи ти се узменио — ког си
 чекала!...“
 „Нека, нека, нек се жени, — нећу га
 клети:
 „Несретња му свадба била — Бог му
 судио!...
 „Ведро небо загрмјело — гром га
 убио!“

Л И С Т А К.

ЦРКВЕНЕ ВИЉЕШКЕ.

— Освећење придворне цркве на Крушевцу. — Куд год се окрене-мо по свима племенима наше миле домовине, свуд ће путника срести живи споменици Владалачке побожности Његовога Височанства нашега срећно-владајућег Господара **ЊАЗА НИКОЛЕ I**; те ће Његово име, и наша православна црква са учињеним успје-

сима у црквеном погледу забиљежити, што је велики број цркви и манастира из религиозне побожности подигао.

Поред зимњег Дворца, који је на Крушевцу, подигао је Он ове године, у равници Љешкопоља на десном бријегу ријеке Мораче према Подгорици, врло дивну цркву, посвећену храму Светог Великомученика **Димитрије**. — Црква је озидана од врло лијепог тесаног камења са кубетом и

четвероуголним звоником; и она про-
сипа очаравајућу милину хришћан-
ске побожности, која се развија ши-
рењем просвјете на све стране наше
новоослобођене Зете, колијевке Срп-
ских Немањића. Црква се подиже с
лијеве стране пред зачелјем Дворца
те на педесет метара њу окружују
шумовите питоме воћке, засађене на
земљишту, које Дворцу припада, за-
грађеним са свију страна шумовитим
багренима: те Крушевац са зимњим
Дворцом и црквом Светога **Димитрије**
изгледа правијем *земаљскијем рајом*,
препунијем свакога мља и изобилја,
које се тек у питомој Зети на Кру-
шевцу виђети може.

Иконостас ове цркве украшен је
вјештачким дрворезом и са живопис-
ним иконама, које је радио наш умјет-
ник *Василије Ђинковски* из Подгорице
и који је за своју умјетничку радњу
награђен био од Његовог Височанства
са крстом *Даниловић*. **NACIONALNA**
такођер и вриједни зидар *Милан Сте-*
пешкић, који је цркву по издању парад-
дио: те им ова најновија умјетничка
радња на част служити може.

Кад је црква у свему спремна
била Његово Височанство Господар и
Његова Свјетлост Књаз **Мирко Вели-**
ки Војвода Зетски са Г. Митрополитом
и г. Војводом Пламенцом благоволило
је с Цетиња 4 тек. ноћно одпутovati,
те је у јутру рано на Крушевац
приспјело.

У вече 5 тек. у своје вријеме
држана је обредна вечерња, коју је
одслужио Свештеник са Протођаконом
придворним, и којој су присутна била
господа из свите Његовога Висо-
чанства.

Сјутра дан 6. августа искупио
се на Крушевац велики број војника
и грађанскијех чиновника из Подго-
рице и оближњих крајева, да присут-
ствују овој црквеној свечаности, те је
ради службе дошло било Подгоричко
пјевачко друштво „*Бранково*“ под
управом г. *Илије Златичанина* су 25.
грађана, који својевољно друштво
обдржавају, да одговарају по нотама
архијерејску службу.

Обредно освећење обавио је ли-
цем на *Преображење* у 8 сати Високо-
преосвећени Митрополит **Митрофан**
са Протођаконом, и су два свештени-
ка, *Павиљем Пецировићем* и *Вукалом*
Мирковићем проносећи литију са све-
тим даровима у три пута у наоко
цркве, око које се искупио бијаше
велики свијет чиновништва и народа.
На служби присутно је било Његово
Височанство, са Његовом Свјетлости
Књазом **Мирком** Великим Војводом
Зетским, и са осталијем достојанстве-
ницима: те отпјевано и „*многолетстви-*
је“ за Његово Височанство и за цио
Владајући Дом.

Посље свечане службе ишло се
на подворење Његовоме Височанству
Господару који је свакога милостиво
благоволио примити и угостити по срп-
скоме обичају, разнијем пићем, грож-
ђе и сл. уз ком другом ђаконијом; па је
такођер једна депутација подгоричка
од 50 ђака у турском одјелу прим-
љена и угошћена била.

У 10 сати Његово Височанство
Господар милостиво је изволно посла-
ти Протођаку Свјетлост Књаза **Мирка**
Великог Војводу Зетског у *Миркову*
Варош, да положи школеском здању
темељни камен: те је тако са Кру-
шевца у 6 кочија отпутовао Велики
Војвода Књаз **Мирко** у пратњи Г. Г;
Војводе *Пламенца*, војводе *Михаила*
Вушинића и надзорника *Ђура Попови-*
ћа и великог броја чиновништва. Бих
је при уласку *Миркове Вароши* средла
једна чета војника у бојноме реду,
свештеници с крстовима, и ђаци са
црвеним хоругама; а такођер је и
сва варош предусрела свог великог
Војводу са бурним усклицима „*Жи-*
вио!“ у неколико пута: пак се свечано
изврши водоосвећење и Књаз **Мирко**
стави темељни камен и пође у кит-
њасту павиљон, приређени од гра-
ђанства подгоричкога. Пресједник оп-
штине подгоричке г. *Стеван Лукачевић*
поздрави за тим Његову Свјетлост
Великога Војводу **Мирка**:

„*Ваша Свјетлости!*“

„Посље свог ослобођења прву

радост што Зета дочека, то је рођење Ваше Свјетлости. Тијем ова, некадашња колијевка славних Немањића и Балшића, после дугог робовања, први пут доби свога Великог Војводу у особи Ваше Свјетлости. Велика је то радост била за народ зетски, а и данас је на Преображење наша радост увећана, кад свог Великог Војводу видимо у нашој средини, здрава, чила и одрасла, ће узима учешће у предузећима за срећу и напредак свога Војводства Зетског.

„Ваша Свјетлости! Варош Подгорица, та глава и срце Вашег Војводства, како сте је једном приликом назвали, ево са срећом хоће да подигне основну школу за своју младеж уз припомоћ Вашег узвишеног Оца, нашег витешког ослободиоца Господара, и са пожртвовањем својих грађана.

„Ваша Свјетлости! Појмећи да је школа први основ сваког напредка у народу, у нашој Подгорици Својиме доласком (у тој годо) нашој скромној свечаности подигања темеља. — Вазда одиш, ми ћемо највећма благодарни бити Вашој Свјетлости на указаној пажњи, а наша жеља са радошћу ће се сјехати данашњег дана кад им је њихов *Велики Војвода* положио основ школе. Дао Бог да у овом средишту Вашег Војводства процвјета просвјета и благостање тако, да Ваше Војводство буде на дику Његовог Височанства Господара и вазда на понос свом Великом Војводи! Нека Ваша Свјетлост буде вазда почетник сваког напредног и просвјетног предузећа наше!“ —

Посље свршеног поздравља уз одушевљено клицање „*Живио Велики Војвода!*“ Његова Свјетлост Књаз Мирко устаде и наздрави: „*У здравље Његовог Височанства Господара, и моје браће Престолонаследника Књаза Дамила и миле моје Војводине Зете!*“ — те се са грађанством и народом опрости уз клицање „Живио!“ и одвезе се на Крушевац.

Свечано освећење крушевачке цркве и постављање школског темељног камена, остати ће незаборавним

спомеником владалачке милости према ослобођеној Зети, којој је сунце слободе испод Ловћена сијнуло.

Филип Радичевић.

— **Високо отликовање еп. Алеутског.** — Њ. Височанство наш Господар и Књаз Никола I. отликовао је преосвештеног Алеутског владика **Николаја** Књаз-Даниловим орденом I. степена, због његовијех неуморнијех трудова, које он полаже на корист цркве и вјере православне у оних далеких предјелима сјеверне Америке и због особите његове бриге околу онамошњијех српскијех насељеника. — Слава му, и честито му било!

— **Поправка старинске цркве Св. Николе у село Микулиће под Румијом.** — Од памтивјека је обичај да се носи Румијски крст¹⁾ на Румији, највисочијем брду у приморској Румији. Особито од времена кад се је Крајина превјерила а крст остао својина племена Мркајевићког. Пошто је већи дио и реченог племеничког дио у мухамеданство; то православна црква и њена кућа задржаше крст и све старинске обичаје о Троицинудне, које им је и послужбица. На тај дан долазе звани и незвани гости, код ових, а виши дио и мухамеданских кућа, послужују као и православно; што им служи на част, јер нијесу заборавили своје старе српске обичаје.

У горереченом селу (Вељи Микулићи) налази се мала црквица храм *Св. Николе* која је одавно запустана и порушена. Дужина исте јест 7 м. ширина 5.5 м. а висина са сводом 5 м., дужина олтара 1 м.

По повратку с Румије у овој разрушеној црквици обдржавала се сваке године Божанствена служба, што је било неудесно, како за све-

1) О овоме крсту и обичајима при свечаној литији на Румију писано је у „Гласу Црногорца“ више пута од разних дописника. —

В. В. П.

(О том крсту има спомена и у нашој овогодишњој „Просвјети“ у свесци III. у чланку на страни 367 Уред. Прос.)

штенослужитеља тако и за поклонике.

Православни становници овога села заузеше се да с помоћу добровољних прилога обнове ову црквицу; и по говору барских свештеника управнише молбу за исто, Његовом Високопреосвештенству Господину Митрополиту Митрофану, да им се даде дозвола да купе прилоге за ову цркву.

Његово Високопреосвештенство даде им затражену дозволу и свој архијереиски благослов, да могу купити прилоге само у приморској пахији и то код православних. Црква је већ отпочета да се поправља, благодарјећи ниже увршеним г. г. приложницима:

Митрополија Цетињска фиор. 50.

Приложници из Улицца:

Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит Хани Сава фиор 40., г. Војвода Симо Поповић ф. 20. — Приложише по Сердар Саво Пламенац ф. 20. — по 4. ф. г. Марко Драговић; — по 3. ф. г. Лука Ђуровић и Нахум Павловић: — по 2. ф. г. г. поп Јован Вујановић парох, Стево Јовићевић и кап. Крцун Војводић; — по 1 фиор 50 нов. г кап. Ђоко Стојовић по 1. фиор. г. г. Иво Ников Чармак, Петар Новљанин, Јаков Јокановић, Петар Мљичковић, Ђорђеје Нахумов, Косто Ђуров, Лазо Т. Јововић и Мато Тановић; — по 50. нов. г. г. Јевто Пећар Маћедонац, Нахум Николин пећар, Илија Ј. Хугаларовић и Косто Живанов Цуца. По 20 нов. г. г. Божо Поповић и Васиљ Милетић.

Приложници из Бара:

По 6. фиор. г. Миращ Вукић учит. — По 5. фиор. г. Андрија Рађеновић учит. — По 3. фиор. г. г. коман Иво Новаковић, кап. Петар Вукмировић, Васиљ Дабановић, Васо Милиновић и Франо Ђетковић. — По 2. фиор. г. г. поп Ђуро Поповић парох Ђурмански, Стефо Ј. Новаковић, капетан Филип Ђокић и Марко

Ђ. Никезић. — По 1. фиор. 50. нов. г. Васиљ Ратковић. — По 1. фиор. г. г. Васиљ Загарчанин, Раде Ивов Ђуришић, Мило Вуказић, Тушо Бератовић, Иво Ников Божовић, Ђуро Симонов, Арсо Дабановић, Косто Дабановић, Крсто Дабановић, Саво Зечевић, Саво Црнчевић, официр Јоко Ускоковић, Саво Дабановић, Бошко Ракић, Марић Поповић, Ђоко М. Пупавац, Лампуш Пећар, Томаш Хајдуковић, Глиго Дабановић, Перо Бијелић, Стијепо Милов, Перо Стијепов, Ђуро Брнада и Ђирко Божинин. — По 50 нов. г. г. Раде Страхиња, Перо Краљ, Ђоко Мијовић, Васо Тома Лакићева, Илија Петров, Илија Радев, Нико Пејовић, Васо Поповић, Филип Ускоковић, Петар Ускоковић, Никола Бакечевић, Митар Медин, Митро Васиљев, Перо Кењашев, Вуко Дабановић, Саво Шоћ, Марић Марков, Перо Страхиња, Никола Милов, Ило Никезић, Марко Радов, Ђуро Новаков и Јован Шутанов.

Митрополији Цетињској и осталој Господи приложницима овијем изграђују се стране православних Мисулића највиша благодарност, што су својом помоћу допринијели да се обнови под-Руминска црквица, која је свједок многих горких времена о страдању, али не о пропасту православља у овим крајевима; и чуварица св. крета Румијеког — крета који подејећа овамошњи народ на свога краља *Св. Владимира* а ш њим и на некадању величину Српску.

Василије Вукотић
парох.

— **Приложници.** — *Опћина сретњанска*, у Бјелопавлићима приложи једно ново звоно храму светог великомученика *Георгија* на Сретњу.

— Звоно храму светог *Николе* на Грабља у Ровцима приложи *Јела Милетина* и *Петар Пунински Булатовић* својим родитељима Милети и Пунини, који за вјеру и отечество погибоше у Дуги 1877. године.

— *Лазар Вуков Калуђеровић*, из Беклића приложи за своју душу јед-

но сребрно канџело храму свете великомученице *Параскеве* на Кућишта у Ђеклиће.

— *Стане*, супруга покојнега капетана *Петра Шуџина Велашевића* из Данилова града за своју душу приложила је једно звонџо новоподигнутоме храму светога *Василија острошкога* чудотворца на Сињавини.

Овај дџр, нека буде примљен код престола Божијега за спасење побожне приложнице, и нека послужи примјером да се и други хришћани по могућству угледају на помагање светих пркава.

— **Јавна благодарност.** — Доље потписани у име свога племена, најсрдачније изјављује благодарност Гос. *Јовану Јововићу* из Дугога-дола, који је приликом свога повратка из братеке нам Русије, имао доброту донијети дарове за његушке приложио као малу жртву пред Богом, за здравље *Његова* шег премилостивога саборној цркви, *Успенију Пресвете Богородице*, икону Богоматере са Младенцем Исусом на рукама, израђену у фином сребру са позлатом, и у фином оквиру са стаклом покривену у вредности 30 руских рубаља. — Храму светога српског просвјетитеља *Саве* у Ераковиће икону *Спаситеља* нашег *Исуса Христа*, израђену у фином сребру са позлатом, и у фином оквиру са стаклом покривену, у вредности од 35 руских рубаља. Затим једно канџело од финог сребра у малом формату израђено, у вредности од 20 рубаља. — Најпосље храму светога чудотворца *Николаја* у Дуги-до икону истог храма израђену у фином сребру са позлатом и у фином оквиру стаклом покривену, и једно канџело од финог сребра у малом формату израђено, у вредности од 20 рубаља.

Ђуро Пејовић

свештеник Дугодољски.

ШКОЛСКЕ БИЉЕШКЕ.

— Извјештаји ревизора о основним школама црногорским у шк. 189 ³/₄ г. (*У изводу.*)

I. Цетиње.

A) Мушка школа.

Испит је држан 27. и 28 Јуна и трајао 9 часова. Школа је од четири разреда: I. II. III. и IV. Уписано је у почетку шк. године: у I. разред 41, у II. 47, у III. 23, у IV. 31, ученик.

У I. разреду 2, а у II. 1, римокатоличке су вјере; остали православне.

Изашло је на испиту: у I. разред 37, у II. 43, у III. 19, у IV. 29 ученика.

Изостали су из I. разреда 6: због болести 2, због сиромаштине 3, с неспособности 1, сви дозволом Глав. наставништва. Пошто је предан списак ученика уписали су се 2.

Из II. разреда изостали су 5: с неспособности 1, прешли у друге школе 2, болестан 1, с незадовољства посјетивати школу отпуштан 1.

Из III. разреда изостали 5: отишао у свијет 1, болестан 1, повраћен у II. р. 1, прешли у друге шк. 2. Доцније уписана 4.

Из V. р. изостали су 4: због слабог владања исћерани 2, због сиромаштине изостао 1, с неспособности 1. Посље предавог списка уписали се 2.

Понављали су: I. разред 3, II. 1. а IV. 2.

Успјех показан о испиту:

a) I. разред.

Закон Божији:	одличан.
Српски језик:	врло добар.
Рачун:	одличан.
Земљопис:	одличан.
Поз. чов. тијела:	одличан.
Краснопис:	врло добар.
Цртање:	врло добар.
Пјев. цр. и нар. пјесма:	одличан.
Гим. и војно вјежбање:	врло добар.
Чис. шк. наш. и др. дјече:	одличан.
Дисциплина:	одличан.

б) II. разред.

Закон Божији:	врло добар.
Српски језик:	одличан.
Словенско читање:	врло добар.
Рачун:	одличан.
Земљопис:	одличан.
Историја:	врло добар.
Познавање природе:	врло добар.
Поз. и његов. чов. тијела:	одличан.
Краснопис:	добар.
Цртање:	врло добар.
Цјев. пр. и нар. пјесама:	одличан.
Гим. и војно вјезбање:	врло добар.
Чис. шк. наш. и др. дјецe:	одличан.
Дисциплина:	одличан.

в) III. разред.

Закон Божији:	врло добар.
Српски језик:	врло добар.
Словенски с преводом:	добар.
Рачун:	врло добар.
Геометрија:	добар.
Земљопис:	добар.
Историја:	добар.
Познавање природе:	добар.
Поз. и његов. чов. тијела:	врло добар.
Краснопис:	врло добар.
Цртање:	врло добар.
Цјев. пр. и нар. пјесама:	одличан.
Гим. и војно вјезбање:	врло добар.
Чис. шк. наш. и др. дјецe:	одличан.
Дисциплина:	одличан.

г) IV. разред.

Закон Божији:	врло добар.
Српски језик:	врло добар.
Словенски с преводом:	добар.
Рачун:	врло добар.
Геометрија:	врло добар.
Земљопис:	добар.
Историја:	добар.
Поз. природе с физиком:	добар.
Поз. и његов. чов. тијела:	врло добар.
Краснопис:	врло добар.
Цртање:	одличан.
Цјев. пр. и нар. пјесама:	одличан.
Гим. и војно вјезбање:	врло добар.
Чис. шк. наш. и др. дјецe:	одличан.
Дисциплина:	одличан.

Општи успјех постигнут:

У I. разреду: с малим изузетком одличан.

„ II. „ „ више него врло добар.

„ III. и IV. разреду: врло добар. Предмети у I. и II. разреду обрађени су довољно; једино у II. разреду није предавано: о крсном имену.

У III. и IV. разреду није по наставном плану довршен додаток из вјеронауке, као што би требало. Из аритметике нијесу предавани каматни рачуни, такође и земљопис у IV. разреду није обрађен у оноликом обиму, који се захтјева — узроком што је учитељ оптерећен био са другим споредним радом.

Школски рад је отпочет 15. Септембра. Дневно је рађено 5 часова; цијеле године било је радних дана 187.

Дјеца у школи нијесу никад остављана сама. Родитељски скупови држати су: 3. Октобра 93, и 24. Априла. 94. На првом скупу говорио је: о уредном посјеђавању школе, а на другом скупу (при појави дифтерије:) о чистоћи и чувању здравља особито од заразних болести (епидемичних). Дјеца су извођена више пута на оближњу, познатија мјеста, којом им је приликом говорено: о положају Црне Горске територије гледишта. Школа је посјеђавана у опште доста добро. Управљајући учитељ вршио је дужност у договару с друговима врло добро.

Способност учитеља нижих разреда потпуно врло добра — у опште за све разреде. Учитељ старијих разреда, пошто још није практичан у предавању онолико, колико се захтјева, то му се и не одређује класа способности, премда изгледа, да ће бити врло ваљан особито, ако изостави сваку споредну дужност, што му се и препоручује.

Владање учитељима је одлично, па тако их и поштују, особито учитељ старијих разреда ужива лијепе симпатије, како код својих другова тако и код народа. Трудили су се врло ваљано.

Ван школских часова, држао је учитељ II. разреда један час дневно у једној фамилији, а учитељ III. и IV. разреда два часа дневно у „институцији“, а један час у једној фамилији.

Учитељи нижих разреда свршили су по 4 разреда гимназије и богословско-учитељску школу на Цетињу; а учитељ старијих разреда свршио је I. разред гимназије у Котору, II. и III. на Цетињу, а IV. разред гимназије и учитељску школу у Биограду.

Примјетне погрешке у настави: код учитеља I. разреда није се опазило погрешке, једино, што дјеца не одговарају у потпуним реченицама, а не би требало ни да руке држе прекршћене, при одговору, што се и у старијим разредима опажа. Учитељ II. разреда прави питања јасна и језгровита, али већином таква, да дјетету неколико помаже у одговору, што не би требало; боље је да дијете мало промозга о оном, што се пита, јер тим се вјежба на самостално размисљање. Учитељу старијих разреда у неколико није довољено предавање у везу; а у географији много пропушта главног материјала, док у лингвистичке обраћа пажњу. У опште питања треба да су практична.

Код свију учитеља у опште за службу је похвалу поред ваљане наставе, и то што су им дјеца уљудна, слободна, живахна, и навикнута на лијеп говор. Предавања су с неким малим изузетком била очигледна и разумљива, а при том у опште код дјеце влада логика, у колико је могуће то од њих захтјевати.

Опис и упоређење поједини карактера у опште, а посебно из историје и расуђивање о њима, као и непоустљивост у ономе, што је истина тврди да су учитељи пазили на развијање честитог карактера код дјеце.

Казне није бивало, која би се косила са школским законом.

Учитељи I. и II. разреда на квартиру су код своје куће, а учитељ III. и IV. разреда код Мића Иличића, гостионичара. Учитељ I. р. изостао од школе 13 дана — 9 због болести, 2 дозволом Глав. надзорника, а 2 био ревизор у ријечкој школи. Учитељ II. р. изостао 12 дана — 5 због болести, а 7 ишао у ревизију. Учитељ III. и IV. р. изостао 2 дана по дозволи

Главног надзорништва. Цркву су посјеђавали уредно.

Остали протоколи, осим протокол прихода и расхода, који нијесу ни прегледани, пошто мјесни надзорник, који је званично позиват на испит није ни дошао као ни исте поднио на преглед, уредни су.

Школско је здање у врло добром стању, једино није на zgodном мјесту за наставу. Учионица I. разреда има кубични м. 99. 375, и по томе на сваког ученика долази к м. 2. 423. Учионица II. разреда има „ „ 132. 3, на сваког ученика — — „ „ 2. 814, учионица III. и IV. разреда има к. м. 150. 3, на сваког ученика — — к. м. 2. 783. Учионица I. и II. р. женске шк. к. м. 117. 66, на сваку ученицу — — к. м. 2. 139.

Школа је врло уредна, те по томе и сад није потребно никакве погрешке; школска су учила: мапа Европе, Балкана, Црне Горе, телуријум, Глобус, геометриска тијела, Швајцарске велике природописне слике, библиске слике у оквиру, слике кућа и др. и две рачуналке. Сва су учила већином остарала. Школке баште нема. Највише су незгоде и сметње школском раду, што је школа на таквом положају — међу куће, да морају куће фамилијарне школи, а школа кућама на терет бити. Особито често проласци кола сметају рад у школи.

Мјесни капетан *Стево Шпадијер* и дотични *Нико Т. Маршиновић*, као и *Марко Пејановић*, у колико се њих тицало, вршили су дужност спрам школе добро, а мјесни надзорник нити је на позив присуствовао испиту, нити поднио протоколе прихода и расхода на преглед. Од стране учитеља и капетана све је вршено по наредби школског закона тачно.

Примједбе:

Школа Цетињска према приликама и материјалног стања општине врло је лијепа, али пошто је на таквом мјесту, које се јако коси са правилима педагогике, добро би било, да општи-

на ово здање употријеби на какву другу своју послугу, а расходе, које општина издаје за кирију других кућа, употријеби, као прилог за грађење новог школ. здања изван вароши, на каквом лијепом положају; тим начином неће општина велике трошкове осјетити, а међу тим би школа добила већи педагошки, хигијенски и дисциплинарни полет, у чему благодарећи ваљаности и доброј вољи учитеља није ни ове године толико пропуштено, особито у моралном и физичном погледу.

Б) Женска школа.

Испит је био 28. Јуна и трајао 3¹/₂ часа. Ова је школа од два разреда: I. и II. У I. разреду уписано је 20 ученица, међу којима је само једна римокатоличке вјере; остале су православне.

У II. разреду уписао је 35 ученица, од којих су 34 православне, а једна римокатоличке вјере. На испиту је било у I. разреду 18; од њих је 5 — због непунољетства 4, а 1 болесна. У II. разреду било их је 25. Изостале 10 — због болести 4, због сиромаштва 4, а 2 преселиле се у друге школе. Разред није понављала ниједна.

Општи успјех показан о испиту:

а) I-ви разред.

Закон Божији:	добар.
Српски језик:	приличан.
Рачун:	приличан.
Земљопис:	добар.
Познавање чов. тијела:	врло добар.
Кућарство и ручни рад:	врло добар.
Краснопис:	добар.
Цртање:	врло добар.
Нјев. народни пјесам:	врло добар.
Гимнастика:	добар.
Чис. шк. наш. др. дјец:	одличан.
Дисциплина:	одличан.

б) II. разред.

Закон Божији:	добар.
Српски језик:	приличан.
Рачун:	приличан.
Земљопис:	добар.
Историја:	добар.
Познавање природе:	добар.

Поз. и његов. чов. тијела:	врло добар.
Кућарство и ручни рад:	одличан.
Краснопис:	добар.
Цртање:	врло добар.
Пјевање нар. пјесама:	одличан.
Гимнастика:	добар.
Чис. шк. наш. и др. дјец:	одличан.
Дисциплина:	одличан.

Општи успјех постигнут:

У оба разреда: више него добар, Српски језик и рачун није обрађен по наставном плану, због тога, што је учитељица попуштала женскињама, као малољетним, а и већу пажњу обрађала на женски ручни рад. Школски рад је отпочет 15. Септембра, а дневно је рађено 5 часова; у цијелој години било је радних дана 187.

Ученице саме у школи остављате на себи, а кад. Извођене су више пута у шетњу којом су се приликом занимањем познавањем неких природних биљчица.

Училишту су посеђавале врло добро. Српској учитељице за предавање кућарства, ручног рада, физијологије и хигијене, у колико се односи на повјерена јој два разреда одлична; у осталим предметима требала би и већа способност.

Владање јој како у школи, тако и ван ње одлично, па тако се и поштује. Трудољубље одлично. Занимања другог нема.

Предавање јој већином није удешено по савременој методици и педагогици.

Похвалу заслужује, што хигијенски управља са повјереном јој дјечицом, такође декламовање и ваљани ручни рад, који ће највећма материјално, а и морално наградити не само ову дјечицу, него и све оне црногорске дјевојчице и домаћице, које буду с њима у јавном животу у сношај долазиле.

У предавању поред очигледно сти и разумљивости има, по нешто сух опарности и механизма, али опет дјеца су упућена на право мишљење. Њихова живахност, веселост, природна

стидљивост, и сталност у ономе што знаду, као и уљудно понашање у школи и ван ове; познавање у неколико карактера и давање суда о њему, једино је било, да се може закључити, е је и међу овом дјецом обраћања пажња на развиће честитог карактера.

Казне је било врло ријетко и то умјерено.

Учитељица је на квартиру код своје куће: изоставања од школе чинила није.

Примједба: Пошто је соба за ученице у истој згради, у којој и мушка школа, то се и примједба тамо наведена и овдје може примјенити.

Ревизор код Јоко Гојинић.

КЊИЖЕВНОСТ.

Припјеле су нам на приказ ове књиге:

— Пјесничка дјела **НИКОЛИНА КОЛЕ I.** — У књ. пр. државној типограрији изнова су препечатане следеће књиге Њ. В. Књаза **НИКОЛЕ I.** а) „Скупљене пјесме“ (друго попуњено издање); б), „Потоњи Абенсераж,“ сјеван по **Шатобријану**, и в), „Хајдана.“ — Цијена је првој књизи 80 новч. другој 70 новч., а тако исто и трећој 70 новч. Све се ове књиге могу добити код књ. пр. типографске Управе на Цетињу. — О свијем овијем књигама, наша и страна критика најповољније су се изјавиле, да ми ништа више о њима не би смо знали казати. **Књаз-Николина** дјела одјекнула је тако по свијету, да је у сваком најпријатније утиске произвела, до кога су год допрли њезини једри а слатки, узвишени и очаравајући звуци. Општа је жеља била да се ови умотвори нашега витешкога Господара поново претискају, како би они могли доћи у руке и онима, који нијесу били срећни, да их у првом издању добију. Таковој жељи сад је ево задовољено; па ко год узхтедне, може те књиге набавити, и усладити се до миле воље њиховијем пјесничкијем полетом и милинама чистога црногорскога језика,

у облику, који нас пљени и заноси. — Све су три књиге издане на великој 8-ни и на финој хартији.

— „Беседе и други књижевни радови митрополита **Михаила.**“ — (Књига друга). Београд. Држав. штат. Краљевине Србије 1894. Стр. 240 на вел. 8-ни. — Неуморни и најплодовитији раденик на пољу вјерске и духовно-поучне књижевности, између свијех православнијех јерарха у српском народу, српски митрополит **Михаило**, издао је у течају ове године и другу књигу својих изворнијех **Бесједа** и другијех духовно поучнијех радова. Толика плодовитост овога мужа, истиче из његове свестране културе у предметима вјере, благонаравља и сваке духовне поуке. За њега се слободно казати може, да он не једе хљеб забављава; него да настоји без поштеде глуми духовним хљебом и животворним млеком хришћанства напитати и задовољити, не само себи подручно Српство, по савколик српски народ, гдје га год има. — Са свим уски простор писана чиста, не допушта нам, да на једном његовом разведемо наш приказ о овој велеважљивој књизи: доста нам је кад савјесно о њој можемо казати, да су сви њезини дијелови написани у духу чистога православља, чисте духовне поуке и прекорисне наставе за живот људски. Особито је ова књига нужна сваком православном свештенику; јер ове „Беседе,“ као и „Наука православне хришћанске вјере,“ коју је попријед митрополит **Михаило** написао и објелоданио: права су два атема у религиозно-поучној књижевности српске државе; па зато нека их и свештеници и мирјани себи набаве, нека их с помњом читају, и нека на тај начин обогате своју душу чиством храном православља и православнога благонаравља.

— **Михољени збор у Боци которској.**“ Сабрао **Младен Црногорић.** (Прештампано из „Старинара“ У Београду. Штампано у штампарији краљевине Србије 1893. Стр. 77 на великој 8-ни, са 15 врло вјешто израђенијех таблица. Њезин је садржај

I. *Превлака*. II. *Старацниши*. III. *Брда*, и IV. *Околни крајеви*. — Жао нам је што се не осјећамо надлежнима, да о овој књизи свој ваљани суд изнесемо; пошто тѣ спада у задаћу само прокушанијех стручњака у стари-парству; ал' и пак о толико можемо рећи, да велевриједни учитељ **Црногорчевић** није поштедио никаква труда у истраживању, како ваљанијех доказа, тако и осталијех способности, да му дјело, што потпуније и тачније буде. — Наш је **Црногорчевић** млад момак, пуц жарке воље и бистра даровита ума, и као створен за стари-нарску струку. И кад ни он у тој доби оволико даје?... можемо сигурно закључити на огромну продуктивност његову, коју српски народ од њега са поуздањем очекивати може. Него, на жалост, његове у економичне околности веома тијесне; а без сумње тјескоба реченијех околности, убија у мозак и саму генијалност. У таквим околностима сметње бива, особито у струкованијем радовима. Ми дакле улажемо свој глас за овог младог старина, да се не поћемо на њега позорност, не само појединијех добротвора, него и нашијех српскијех држава. Овакијем треба помоћи, ако желимо озбиљна пароду на-претка.

— „Српска читанка за средње школе.“ Књига прва за I. и II. разред. Саставио **Сретен Нашић** директор парафинске ниже гимназије и **Милан Шевић** професор I. београдске гимназије. У Београду државна штампарија краљевине Србије 1894. Накладом књижарнице *Велимира Валожика*. Цијена I. 60 дин. На обичној 8-ни стр. 189. — О овој „**Читанки**“ можемо рећи, да је лијепо и добро уређена; али се и у њој, као и у другим сличнијем радовима, који у Србији и у Војводини излазе, слабо осврћу састављачи на српске писце у Црној Гори, Далмацији, Босни и Херцеговини. Једва ћеш по којег књижевника одовуда наћи, као бијелу муху, да је из њега што узето и онамошњој школској омладини њешто предочно, како би се она зараније

упознала са књижевнијем људима и из овијех крајева. То је права невоља, о којој смо ми већ једном приликом напоменули; али све за фајду! — Друга је пак невоља, што налазимо и у овој „*Читанки*“ оно, што и у свима другијема „*Читанкама*“, које се у онамошњијем странама Српства састављају и издавају; а поименице, да се изврћу у *еквиваленту* и они уломци, „*јеквивалентом* писани и штампани, као што су уломци из *Вука*, из *Даничића*, из *Прерадовића* и другијех. — Ово се управо назвати може „*неопростивијем прекршајом*.“ — Књижевнике ваља приказивати онакве какви су; а не преобучене у руо, које није њихово. Оваквијем „*прекршајом*“ проузрокује се велика збрка у историји о развитку и правом стању књижевности; а међутим се учећа омладина брзо зара и обмањује. — Кад ни п. н. још талијанској књизи читаоцима не види махом ће познати, којем вијеку, овај али онај између њих припада, којој доби: да ли, доби, на-помена, или препорода у талијанском језику. А ово све због тога, што се у Италији свето поштује свака језичина присебина аукторва, па чак и његове исте погрјешке. — Требало би да се и код нас овако поступа. — У осталом избор је ове „*Читанке*“ врло добар и добро смишљен; а никад паметније нијесу могли поступити њезини састављачи, но узевши у њу више и више уломака написаних *лашкином*. Тако и ваља ради узajамности опште-словенске и ради самога књижевнога напретка. Кад већ имамо двоја слова: научимо се и једнијем и другијем, да би нам кроз то опћа књижевност, (особито српска и хрватска), свима и сваком поједнако, приступачна била. Ми дакле имамо потпуна разлога, да најтоплије препоручимо ову школску књигу и нашијем школама у Црној Гори; а не би се занаг оне друге школе кајале кад би њу усвојиле.

— Из Ниша су нам такође стигнуле под једнакијем насловом: „**Бач-**

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURDE
CRNOJEVIĆ

ка песмарица са декламацијама.⁴ Прва је удешена за ученике I. и II. разреда основне школе; а друга за ученике III. и IV. разреда исте школе. Обје је ове пјесмарице по програму уредио **Саватије М. Грбић** учитељ. Издава их је књижара Браће **А. Павловића**; а штампане су у Нишу у првој нишкој штампарији **Ж. Радовановића** 1894. Печатане су обје на 16-ни. Прва има 32 стр., и запада 15 п. динар.; а друга има 67 стр. и запада 20 п. дин. У објема се налазе по неколике сличице, које нијесу баш најбоље израђене. — Вриједно је да их учитељи набаве за своје мале ученике, уз тако управ незначителну цијену.

— „**Још нека о Сили Милутиновићу, поводом расправе д-ра Стефана Павловића, написао Ђорђе С. Ђорђевић.**“ У Н. Саду. Српска штампарија Д-ра **Светозара Милетића**. 1894., стр. 82 на 16-ни. — Ова полемичка брошурица доноси неколико, ко је рад, да се приближе ученицима са неумрлим нашим пресписком **Симом Сарајлијом**, који је још пре тога, да с временом напише **Симову** биографију. Добро је да се бистре овакве ствари, које се **Сима** тичу; јер кроз овакова бистрења, најтачније се истини у траг улази.

— „**Годишњи извјештај о Београдској Богословији. Школске године 1893—94.**“ Београд Народна штампарија **А. Ј. Бојовића** Обилићев венац бр. I. 1894. Стр. 26 на 8-ни. — Овај је „**Извјештај**“ састављен, као што се обично сличне радње састављају; али ипак има у њему нешто ново; а то су двије прекрасне пригодне „**Беседе**“ високопречасног Архимандрита **Фирмилијана**, које је он као ректор београдске Богословије, говорио богословцима у почетку и на свршетку школске године. — Ово је „**Извјешће**“ такођер саставио вишеименовани ректор и потписао га. — За школске 1893--94 год била су у IV. разреду београдске Богословије 23 ученика, у III. разреду 27, у II. 34 и најзад у I. 38. Укупно дакле 122. — Лијепа кита,

само да од ње буде лијепа напретка за цркву и за православље. —

РАЗНЕ БИЉЕШКЕ.

— **Високо отликовање.** — Прошастога мјесеца августа, Његово Царско Величанство турски цар **Султан**, отликовао је *првијем* степеном Османлије, Његову Свјетлост, нашега младога Књаза **Мирка**, Зетског Великог Војводу. Ово је отликовање, — прво, које је Њ. Свјет. имала, — много обрадовало свакога Црногорца а особито Зећане, који толико свога Великог Војводуштују и у сред срца носе. — Овијем поводом, уредник наше „*Просвјете*“ поздравља Његову Свјетлост слиједеном честитком:

Књаже **Мирко!**... сретна теби
Османлија била:

Твоје тије само рађа

Мило виле вила! —

Млад си као у бостану

Миомирни цвјетак;

Ал' живошћу свог си духа

Вриједно ријетак. —

У твојој таласа се

Бедови ти око;

А и срцем налик си му.

Ка' соколу сокоб...

Расти, Књаже, бујно цвати;

Са сред неба чиста:

Твоје славне будућности

Чарна звјезда блиста!...

Небо те је намјенило

За велика дјела:

То ни јамчи израа твога

Мужаствоног чела;...

То ни јамчи — оно њешто,

Што је изрећ' тешко:

— Оно њешто, — у чем тиња

Витештво витешко. —

Наши сабљу, млада сабљо,

Њедро кити своје:

Биће згоде — кад ће т' образ

Свјетљет ободвоје;...

На попришту — гдје се дјели

Мегдан за спас рода;

На попришту, — гдје се брани

Олтар и слобода. —

— **Први међународни конгрес хришћанских археолога у Спљету — Солину.** — Овај конгрес састао се је у Спљету дне 20 августа по новоме кал. Као што читамо у спљетском листу „*Jedinstvo*“ најугледније лич-

ности између присутнијех биле су: надбискуп Рајчевић, бискупи Царев и Накић и опат Занони. Из Рима били су: De Waala ректор њемачкога колегијума у Риму, витез Франки, Др Вилперт и професор Маруки; из Беча: професор Др Бандорф, дворски библиотекар Др Мантовани и Др Свобода изасланик католичког друштва „Leogesellschaft.“ Њемачку су заступали: Др Милер, Дри Боца и Шулиц из Грајфсвалда и Др Градман из Виртемберга. Из Русије били су професор: Сирку и Смирнов; а из Граца Др Стрзиловски. Такођер био је књаз Видишгрец са супругом и сестром, барон Леац. За тим град Загреб послао је Д.ра Szentgyörgy-а. Далматинска влада изаслала је поглавара Тончића; угарска Д.ра Белу из Будим-Пеште, хрвацка Д.ра Бојничича, и бањска Д.ра Молинара. Било је такођер много отличне Господе из града Сплета и околице. —

НАЦИОНАЛНА
БИБЛИОТЕКА
CRNE GORE DURĐE
CRNOJEVIĆ

НИЦИ изабрани су били: водњотани Др Ваал за првога, а бискуп Накић за почаснога пресједника, а равнатељ Булић за првог, а Др Милер за другог подпресједника; и најпосље Дри Најман, Маруки и Јелић за тајнике. — Сјутрадан јутарњим влаком пошло је до преко четири стотине особа — што конгресиста, што грађана у Солин. — Велевриједни поп Булић био је свему душа и прави руковођа свој дружини. У развалинама старе Базилике, прекрасно за тај дан окићене и папским јем заставама украшене, подигнут је био олтар на самој „confessio martyrum“ те је на њему отелујило тиху мису бискуп Накић; а њеколика гимназијалца отпјевали су црквену пјесму „Добри Спаситељу.“ Посље мисе сакупе се чланови конгреса под славолук, подигнут на уласку у Базилику, те најпрви бискуп Накић поздрави госте лијепим латинским говором; а на тај говор равн. Булић одзвао се одушевљеном кратком бесједом. — Иза тога сви се опет поврате у Сплет, гдје је прва планорна сједница држана у приземној красно урешеној дворани онамошње гимназије. Цијела је ова сједница по-

трошена у конституирање и у поздравне говоре. Пошто бијаху чланови пресједништва на позив Булићев заузели своја мјеста, пресједник Де Ваал најпрви је поздравио скуштинаре, жалећи у велике, што тешка болест није допустила великану Де Рооси-ју, утемељитељу хришћанске археологије доћи лично на састанак. — Иза њега је поглавар Тончић поздравио учењаке; а онда говорили су још надбискуп задарски Рајчевић; Др Манђер, начелник спљетски у име града, хрвацким или српским језиком; барон Молинари њемачки по налогу министра Кадаја; каноник Девић талијански у име спљетског капитола; и најпосље барон Канцлер из Рима поздравља конгрес у име научењака старине Де Росси-а и чита његово писмо пуно сажетења што рад болести није могао доћи на конгрес. — Сви су спљетски говори, мање или више аплаudirани, — само је каноник Девић због са својим прошао, тако да му је пресједник препоручио, да се што краће изрази. Посље тога читали су савјетни поздравни, између којих кардинала Грушке, проф. Холферта из Беча и владике Штротсмајера; а онда опет проговори Др „Szo-bor“ пресједник угарске владе и поздрави конгрес у име министра, у име Угарске Академије знаности и у име краљ. повјеренства за уздржавање споменика и књижевног друштва св. Стјепана. Онда ветеран хрвацкијех старинара Дон Шиме Љубић поздрави учењаке од стране Југословенске Академије. За тим проф. Маруки равнатељ египатско-ватиканскога музеја поздрави конгрес у име ученог римског друштва; а Др Шулиц у име археолошког друштва главног града Грчке — Атине. — Иза тога Др Свобода поздрави учени скуп од стране Леонијеског друштва у Бечу; а Булић најзад у име младог босанског археолошког друштва у Бихаћу. — У истој сједници настављеној иза поднева, сљедовао је поздрав Д.ра Бојничича. Како из јутра, тако и иза подне било је говора о некијем археолошкијем

предметима. Најзанимљивија је била расправа д.ра Молинарија „О грађевиним и умјетним споменицима хришћанског доба у Босни и Херцеговини.“

— Тим је прва сједница докончана, коју смо и ми рад њезине особите важности у овом кратком изводу прибиљежили као догађај, који се је догодио нама, тако рекавши, на кућњему прагу, у сусједној нам посеестрими Далмацији. Па да би нам што потпунији овај извод био, споменућемо још, да се је град Сплѣт баш отликовао сјајним дочеком и уердном сусретљивошћу гостију; а опћина сплѣтска, да је дала сјајни *банкет*. на част члановима првог хришћанског археолошког конгреса. Једино што нам је жао, (па било чијом му драго кривицом,) што на овом конгресу није ни циглога Србина било; јер, ма да какве међу нами распре, по Ђаволском побуду букте, због народно-политичких нашијех питања и намера, конгрес тисао се је само на једнога предцате, кад су могли на њем Немци, Маџари, Талијанци, Руси и други заступани бити, требало је да и Срби заступљени буду. — На жалост, ни на скупштини археолога и антрополога, држаној у Сарајеву дне 15 августа текуће год. „Sarajevski List“ не билежи пак ни само једног Србина ни Хрвата, док доноси читав низ научњака другијех народности; а тиче се баш, по народности, нашијех класичкијех земаља Босне и Херцеговине. —

— **Читуља чувенијех људи у Словенству.** — Ноу 29 августа по новому преставио се у Дубровнику **Никша пл. Градић** ц. к. умировљени Савјетник и шамберлан Њ. Велич. Цесара Аустријанског, у својој 67. години. Боловао је само 24 сата од жестоке колিকে. — Он је био човјек веселе и шаљиве ћуди, врло научан и даровит. Бавио се је и прозом и појезиом; али није на жалост био онолико продуктиван, колико је могао да буде, и то без сваке натеге. — Ово је по несрећни маџари и свијех осталијех дубровачкијех племића наше доби: скупљају велико знање; а мало дају. Занимао

се је по највише народном политиком; али је вазда њешто на еро нагињао; те није никакве сталности у својим начелима имао. Него са свим тим ишао је за измирењем Срба и Хрвата; а само се је таласао у истакњивању средства, како би се то измирење извести могло. Више је нагињао к српској странци, ама се не може казати, да је одлучно и уз ту странку стајао. — Као што се је у народно-политичком погледу колебао; исто се је и у вјерским назорима врло нишао. Машао се је крајева и безвјерију и биготизму. Можда је баш и овај разлог на њега утицао, те није свађао од колিকে је важности челичност значаја. Али при свијем тијем његовијем маџари, он је и пак имао и доста лијевијех црта, које заслужују, да му у спомену трајна остани међу нама и да му од свега срца зажелимо милост од Бога, и лаку домаћу земљу у којој је опочинуо од тешкоћа овога живота.

Дне 24. августа, починуо је у Боу након тешке, ал' овај пут и у родној земљи отац **Хрисантије Гркињић**. Био је епископски протосинђел, катихета и професор код велике Гимназије у Задру, а такођер и члан ц. к. покрајинског школског вијећа. —

Покојни **Гркињић** спада међу научне људе, који се отликују ријеткијем душевнијем моћима. Но пошто је имао доста неповољности у свом кратком животу од 47 година: чешће је падао у тешку хипокондрију, тако да је и из свијести излазио, ал' и поновице у првобитно своје стање враћао се. — Ето сад је од свију мука починуо; а ваљда ће праведни Бог више но једнога упитати за оно огорчење, које су покојнику често наносили они, који су га, — или мрзили, што је од њих бољи био, — или, који нијесу човјекољубља у себи имали, па су му, као по шали, муке на муке множили. — Бог му лијепо душу помиловао и у свом њедру упокојио.

— У Вараждину преставио се дне 16 рујна по нов. велевриједан пјесник из илирске доби **Владислав**

Вежић у 70. год. свога поштенога живота. Био је родом из Далмације, учио је права и постао одвјетником, који је посао све до своје смрти у Вараждину вршио. Година 1848. и њега је пренула и извела на књижевну поље. У тој години он је, као и велики број ондашње илирске омладине, јасно и гласно зајевао. Његово је најважније pjesничко дјело „Nikola Zrinjski“ — епски епиграма, — који се доиста сматрати може као најљепши споменик, подигнут оном неумрлом јунаку града Сигета. — Јагић и Милчетић спомињу покојника са великом похвалом. — Камо срећа, да и данас влада између Срба и Хрвата онај дух, који је владао од године 1835. па готово све до 1866! — Људи из онога времена живијем се чудом чуде данашњем нашем свеопћем и грдном народнополитичком назадку. Ми смо данас турени читава поштом да задак; а ако овако устраје, неће нас после зар ни цио вијек повратити на ону тачку, на којој смо онда били.

У памет дјецо, — у памет синци!..
 Душмани наши — трљају длане;
 А до вла бога — живот нам коде
 Безбројне наше — дубоке ране...
 Бога-вам дјецо! — даље ни крока,
 Јер ће вам пренут — обадва ока!...

Иза покојнога **Вежића** остале су му у рукопису његове „Milovanke“ за које се не зна, да ли су још потпуно довршене. Оне састављају pjesнички Пантеон умних великана хрватских, а јамачно и српских; пошто **Вежић** није спадао у број данашњијех претјераника, колико с једне, толико и с друге стране. — Слава успомени **Вежића!** Слава и вјечни покој његову пепелу!..

— **Јавни позив.** — *Срби браћо!*

Пошто смо помоћу Високе Владе и прилога побожних парохијана сазидали велелијепан храм у овом мјесту, али при томе унутрашњост његова са свијем је сиромашна, тако да му оскудијевају најпотребитије ствари, као литија, небо, христов гроб, плаштаница и т. д., а иконостас му је само привремено са свијем просто израђен, те неимајући довољних средстава, јер до-

ста задужени, да доведемо унутрашњост прама спољашности, овијем се обраћамо Вама, браћо Срби, најтоплијом молбом, да би нам и Ви, Вашом дарекљивостију притекли у помоћ, како би нам св. храм добио онај украс, који му као дому Господњем пристоји. Дарекљивост српска за овако побожне цијељи, уздамо се, неће нас издати.

Имена г. г. приложника биће штампана у „Гласнику“ епархије далматинско-истријске.

Прилози се шаљу: српско-православном црквеном туторству Бенковац (Dalmacija).

Бенковац, 1. (13) Јула 1894.

Е. Стојсављевић, пресједник

Т. Миовић, благајник

Лазар Плавша, парох.

— **Јавна захвалност.** — Високог поштом Протопрезвитер Карловачки **Никола Беговић** по својој свагдашњој родољубивој доброты, изволио је на дар послати *Омладини Црногорско-Дубровачкој* неколико комада свога књижевничког дела, како раздијели како старац пише: „Међу дичне соколове српске. Има радиша српских књига те ми душа пјева, те ће бити и више српскијех Милоша, јер омладина наша показује да љуби наравствене Милоше.“ — Ми цијенећи његову пажњу, коју је поклонио братској мученичкој земљи са пошљиком својих књижевних радова најсрдачније благодаримо узор старини и родољубу господину проту **Беговићу**, желећи му од срца, да још дуго година на част милога рода поживи.

Цетиње, 15. Августа 1894.

Секретар Митрополије
Филип Радчевић.

ОТПИСИ И ПОРУКЕ.

— Госп. М. Црног. у Крт... — Примили смо вашу научну књигу, приказали је и свесрдно препоручили. — Не само да желимо — као што ви велите — него вас и молимо да нам будете нашијем сурадником и да нам шаљете по коју своју драгоцену радњу за нашу „Просвјету.“ Све што у Бога желите нека вам Бог својом обилатом руком подијели!

— Преч. Госп. Т. Брат. у Фој. — Искрено се радујемо, да сте први чин пастирства примили, и желимо ви, да што пријед примите и други. И тако нам је стадо Господње доста у погибели, од које га само учувати могу врли, ревосни и научни пастири као што сте нам Ви. — Ја сам, што се тиче здравља, ни кисео ни весео; ал' се ипак отимам. Богу се препоручујем и радим. — Примите пријатељски отпоздрав, будите срећни и напредни, и не заборавите нас! —

— Госп. С. Тер. у Пољ. — Примили смо, и кад на ред дође штампаћемо. Хвала вам!

— Госп. Вељ. Рад. у Хери-п. — Исправили смо онамо код вашијех прекорјечица. Ситнице су; ал' сви су они који се баве јеванком, тако, као и ви осјетљиви. Хвала Богу; а ми вам желимо лијено здравље; јер знамо да је лакше прелетце ловити него ли се јеванкомсловљем бавити! —

— Госп. Рие. А. Бош. у Колаш. — Штампаћемо и једно и друго; ал' ваља на ред попричекав. — Ви записујте међутим и друге догађаје, и будите увјерени, да ћемо их срдечно прихватити и на свијетлост ивијети. Захваљујемо ви и Бога ви на помоћ призивамо! —

— Високоблаг. Г-ђици С. Мерт. у Каз. — Према није била наша позрјешка; али ми би је и пак испростили. У првом поштов. ваш лист стигао за свеску прошл. августа; а у овој свесци она је преједна. Пращајте!

— Госп. В. Нараж. у Туз. — Ваше рукописе храни цијед и читав; а вољу ћемо вашу тачно испунити. — Само поштево: па се не бојте за будућност. Кад ни је Бог помоћник, што нам човек може?... Здравно ни били!

— Преч. Госп. Љуб. Суб. нар. у Пељин. — Све смо уредили, као што сте желили. Ни сами не знамо како се је догодило, да лист нијесте примили: можда и кривцом поште?... Снисходите немоћем нашим и примите наше братско љубаване!

— Госп. Н. Анђ. у Пољ. — „Народно благо“ ми рашпренијем рукама причекујемо и примамо; а објелоданићемо ваше прилоге, чим на њих ред дође. Ко прије ђевојци, његова је и дјевојка — Добра ве срећа пратила!

— Госп. Ђо. Драг. у Заг. — Добили смо и прве и друге ваше прилошке; и на прве смо вам одговорили у свесци за август на стр. 556. „Госп. Ђо. Драг...?“ јер нијесте забиљежили мјесто нашега боравања. Ово је друго нешто пријед мастилом написано, па се да читати; ал' за прво нека вам Бог опрости!... Што могнемо прихватићемо и штампаћемо; а не могнемо — избуцаћемо и бацнићемо. — Ето тако; — па не куните. него благосиљајте, и будите нам спокојни! —

— Слав. Уред. „В...“ у Сар. — Пакет смо примили и пос. уч. Роган. — Живили! —

— Госп. Н. П. Кор. у Кор. — Ви дакле не примате нашега савијета, него кажете, да ћете ви умјетне пјесме и пак писати, а ми да их изволимо буцати. — Е, па добро!.. баш и ништите; али само знајте, да је једно пјесма, а да су друго стихови. Ви ништите стихове; ал' умјетне пјесме дослен не пишете. — Него настојањем и добром вољом може се много штошта смоћи. И зато, кад пишете ма и најмању пјесму за штампу: преписујте је и чистите по неколико пута, и сумњајте вазда, да ли су ваши стихови достигнули оно, што се пјесмом назвати може. — Пјесма је плод врела срца, плод богате маште, плод бујна осјећаја, плод висока полета, плод подибор идеје и духовитости. Пјесма може бити у десет стихова а у хиљади је не бити. Осим тога умјетна пјесма захтјева избор у језику, хармонију у изразу, савршанство у облику и у техници, и сијасет још које шта. — Упитајте се сад сами, да ли у вашијем пјесмама има ништа од тога осим самијех стихова; па и то не ријетко — стихова не потпунијех и не догјеранијех, као на пр. онај тобожни осмерак: „Нема ни челик-јунака“ без цезуре у риму; или, као што су оне риме „јунака“ са „огорка“, или, кад сте напријед рекли: „Ни ивиди не једне само,“ — а после у десет: „На развале дворца стана,“ — и др. — Др, послушајте нас, па пишете ваше лијене припојетке; а оставите читавом језику стиховаца, да се баве неспретнијем ковањем стихова, и да мисле да пјесме из њих још остане нам добријем пријатељем, као што смо и ми нами искрено пријатељски вазда наклосени. Бог ви у помоћи — у дневу и у ноћи! —

— Високпреч. Госп. Ил. Рувар. у М. Герг. — Жао нам је уирав од срца, што нам је прекасно стигао наставак нашега непроцијененога прилошка, да га у овој свесци донесемо: него, и против напој вољи били смо приморани оставити га за октомбарску свеску, у којој ће сав у трећем дијелу изићи. — Ви сажаљевате што је овај наставак дужи но онај први; а ми искрено жалимо, што није барем у трипут још дужи. — Радујемо се што сте уз кисело млијеко у Радегунду онако умирени, благодушни и распол жени били; јер баш ми вам од тога трога велику нужду имамо; а, на жалост ни све кисело млијеко не би нам могло помоћи него још одмоћи, пошто нам је тако етомак вао, да — кад би смо и саме двије ожице кисела млијека закусали: требала би нам зар пуна литра бикарбоната, да нас избави од љубавине, која би нам иначе груди икосила и истргала. — У нас су године за вратом, па шта би смо?... а ви сте још чврст као соко; па молимо Бога да вас дугољетно здрава и чила сачува на славу и корист свега свога народа, који се праведно са таким баном дичи и поноси! —

